DE LAPIDIS RENUM, AC VESICÆ AFFECTUS CURATIONE. LIUONIO RECTORIO...

Livonius Rectorius

ILLVSTRISS. AC REVERENDISS. D.

D. FABIO DE CORNEA

SENARVM GVBERNATORI AMPLISS.

Patrono suo Colendissimo.

LIVONIVS RECTORIVS
Physicus Senensis S. P. D.

PLatonem prolixius Antisthenem differentem, eleganter monuisse legimus, nam videris, inquit, ignorare; orationis modum non esse eum, qui audit; sic & Carneadem admonitum fuisse à Gymnasij principe accepimus, qui dicendi modum ab auditoribus tandem sumendum esse, apposite docuit: His ego eruditus exemplis (Illustrissime atque Reuerendissime Præsul, de lapidis renum, ac vesicæ affectu noscendo, & curando, ad te quam breuissimè scribere decreui: Cum enim me non prætereat grauissimis sanè te fuisse antehac semper detentum negocijs, atq; in dies grauioribus occupatum iri perspiciam, cui ob ingenij, prudentiæ, ac probitatis præstantiam, SENARVM imperium, MAGNVS ETRVRIÆ DVX SERENISSIMVS administrandum demandauit; cumq; in eius functione muneris, & nostrates, & aduenæ te Ducem, Rectorem, Moderatorem, sed sanum desiderent, ac summis votis exposcant; ideo mecum ipse constitui ea remedia exquire-

re, ac peruestigare, quæ ad malam valetudinem tuam penitus profligandam idonea præcipuè esse posse intellexi. Eximiæ præterea animi tui dotes, natalium splendor, præclarissimaq; tua gesta mouerunt, vt hoc scribendi negocium libenter assumerem: At id potissimum impulit, vt aliquo officij genere testatum apud te relinquerem, me sanè maximè cupere summis tuis meritis singularibusq; virtutibus, beneuolentia, & eo studio quo potero inseruire, & quicquid per me vnquam præstari poterit, id omne amplitudini tuæ, & sanitatis studio consecratum putes, & licet exiguum sit hoc munus, cum tamen à medico tibi deuotissimo proficiscatur, à te, quæ tua est benignitas (relucere enim vbiq; solet) non omninò sperni, imò æstimatione tua magnum effici, preciosumq; reddi arbitrabor: Vale, atq; interim, dum vrbem nostram reparare, atq; instaurare moliris, id quod omnes expectant atq; expetunt, valetudinis tuæ ne obliuiscaris. Datum Senis die postrema Augusti MDLXXXXIII.

SAN-

SANCTISSIMO, ET BEATISS. P.

D. ALEXANDRO SEPTIMO

P. O. M.

AVGVSTINVS COLTELLINVS. F. F.

M O publicam vtilitatem B. P. & in ea semper mea desudauit industria; præcipuè vero in erigenda domi Vniuersitate, quæ cunctos complectens, vt in eius- dem pb enoschemate expressi, longe, ac latè pateret.

Oltre i confini ancor del mondo nostro.

Ea de causa bibliotaphos odi, qui publico vsui videntur inuidere codices meliores, inter quos, post sacros præcipuam sedem obtinent medici humanæ vitæ noxia, auerruncantes. Ne me igitùr doctorem eadem culpa turpiter redarguat; hunc qui elapsis annis ad manus meas peruenit, pluribus suadentibus, publicę commoditatis facere decreui, ac Sanctis-

ſimo nomini tuo dicare ; non tam quia vetuſtiſſima B. T. patria ingenioſorum doctorumq; mater, & altrix euiſdem libri ediderit auctorem, verum etiam quod admirabilem periculoſi experimenti operam, orbe plaudente, feliciter ſis expertus, ipſi per tot annos proficuam profuturamq; diutius Te ſoſpite: nec Te terreant B. P. errantia magniſque inuiſa phænomena; quia maximus: ſi quid enim in eis maleficum fuerit auertet Deus, quia optimus, & populo ſuo neceſſarius, vt in eius commodum pia mente concepta opere exequaris: meq; Sanctiſſimos pedes tuos humiliter oſculantem, Academiamque meam ſummo patrocinio commendantem ad multos annos protegas, & valeas.

Flor. 3. Maij MDCLVI.

AD

AD ILLVSTRISSIMVM

D. AVGVSTINVM COLTELLINVM I. C.

Et Academiæ Florentinæ tertiò Consulem,
post Artem Saluti à se editam,
opus de renum ac vesicæ calculo
typis mandantem.

EPIGRAMMA.

Perlegat ille tuos auidus, relegatque libellos
Qui studet ingenij pignora nosse tui.
An, iuuat aquarum responsa euoluere Legum?
Fatidicam credat sic coluisse Themim,
Carmina delectant Vatum dignissima cantu
Et lusit blandis quę tua Musa iocis?
Post cineres quę rara solent accedere laudis
Præmia fama tibi detulit ante rogum:
Magnaque facunda debetur Gloria lingua
Cui datur arcanis flectere corda modis.
Nec satis esse putas per te quoque docta Virorum
Nomina, Lethæas non patiuntur aquas
Et quę sacra diu monumenta fuere tenebris
Obsita, tu donas luce SALVTIS amans.
Qui cruciant animum sunt hæc medicamina morbis
Ægris corporibus fers quoque sanus opem
Iam tibi felices metiris pro talibus annos
Optataque frui posse Salute precor.

Angelus Donius.

DEL

DEL

SIGNOR CARLO DATI

TRAVAGLIATO DA DOLORI NEFRITICI.

PARLA ALLE RENELLE.

SIrti del piccol Mondo, e crude arene
Del procelloso Mar, che nome ha vita,
Per cui pur troppo chiaro, ahime, s'addita
Oue alla naue mia romper conuiene.

Perche nel misurarmi ore serene
Fate in puro cristal rapida gita,
E siete così lente alla partita
Vagando a tormentarmi entro le vene?

Ah giusto è ben, che siate all'Onde eguali,
E ch'abbia di quest'occhi il flutto amaro
Arene secondissime di mali.

Ma da voi pure ad esser polue imparo,
E mi souuien d'auer membra mortali
Se materia al sepolcro in lor preparo.

LECTORI

A. C. S. P.

ETsi statueram doctissimas Excell. Iacobi Miccionis notas ad hunc librum expectare; nihilominus cum viderem eum in praxi medica domesticisque praelectionibus adeo occupatum, vt nihil certi de illis mihi polliceri possem, operis editione ob eas non retardata publicae vtilitati consulendum putaui; idque vel eo maxime quod typographum nactus sim; quem scio illas seorsim editurum, ne exempla priora vilescant; vt multos facere videmus sibi solum, & lucro prospicientes, ea vero quae aliena sunt negligentes, vt me non fallet coniectura siquidem hoc non semel praestitit in edendis scilicet Adnotationibus ad Progymnasmata Vdeni Nisali, & additionibus ad Senenses Decisiones Illustriss. Senat. Christophori Martij Medices Serenissimi M.D. nostri Auditoris, non tam purpura, quam Iurisprudentia Clarissimi binus autem actus, vt glossographi nostri loquuntur inducat consuetudinem. Accipe igitur opus & si quid labor iste tibi promereri videatur, precare Deum, vt non solum à nephriticis quos, eheu expertus sum, sed salutari compendio ab omnibus me liberet morbis. Et vale.

INDEX CAPITVM OMNIVM QVÆ IN OPERE CONTINENTVR.

XX3 De

DE LAPIDIS RENVM, ET VESICÆ CVRATIONE.

LIVONIO RECTORIO PHYSICO SENEN. Auctore.

PROHEMIVM.

VONIAM vitæ nostræ plurimam ferè partem circa dolorem absumimus, quis cum sit prima affectio sensus, & intellectus, vt censuit Arist. lib. Ethicorum, iure meritò a Platone in Cratilo definiebatur, per corporis dissolutionem, atq; corruptionem, & ab Hipp. lib. 2. Aphor. Dolorem, esse laborem non ab re docebatur. Cicero ver. 2. Tusculan. Asperum motum corporis sensibus alienum esse fatebatur, & Arist. lib. 2. de Anima tex. 57. Passionem quandam sensum in proprio organo corrumpentem esse asserebat, Galenus tandem cum dixerit fieri dolorem ab improportionato sensibili violenti: Hinc fit quòd cum inter cætera animalia, Homo præcipue doloribus ingen-

tibus sit obnoxius, de doloris curatione, & ablatione debet esse maxime sollicitus: Et cum inter eius species nulla penè reperiatur quæ cruciatus maiores, symptomata sæuiora, corpori nostro inferre possit, & sensum tactus maxime lædere, quam lapidis affectus, & inter omnium morborum genera nullum fere inueniatur magis refractarium, & contumax, Renum ac Vesicæ calculo (vix enim cedere potest medicamentis, tum ob longitudinem vasorum, tum ob duram substantiam) idcirco de lapide tanquam causa potissima, dolorem efficiente, & de re ad speculandum pulcherrima, pertractare constitui, & quæ sint eius causæ: Deinde quid sit, methodo docere; mox quomodo generetur, & in quibus nostri corporis partibus fiat perscrutari: Postremo ad eiusdem ablationem, & præseruationis modum explicandum descendemus. Quæ omnia adeo breuiter perstringere decreui, vt subtilibus quibusdam quæstionibus, & elegantibus, limitatisq; orationibus omissis, ea tantum peragam, quæ negotia nostra, & voluntati præcipue facessere magis intelligam.

DE CAVSA MATERIALI LAPIDIS in genere. Cap. I.

VIa tunc scimus, cum causas cognoscimus; ideo causas perscrutari oportet, & cum vniuersales magis, minus vniuersales, & particulares præcedant, iure de causis lapidis in genere, mox de ijs, quæ in homine particulariter acciduut pertractabimus. Quatuor causarum genera ab Aristotele constituuntur pro cuiusq; rei Physicæ speculatione, quæ a Galeno quoq; admittuntur in hoc lapidis negocio, nec non ab Agricola, a Falloppio, alijsq; Doctissimis Viris: Materialis videlicet, Efficiens, Instrumentalis, & Finalis, quibus omnibus perspectis commodius, & facilius ipsum quod quid est venari poterimus, sed quoniam lapidum genera sunt varia, & differentiæ multæ propterea non potest propria materia assignari, sed vnicuiq; generi propria materia competere videtur. Et cum quinq; sint lapidum genera, quinq; etiam erunt materiæ diuersæ.

Primum lapidum genus est quod factitium nuncupatur, vt sunt lateres & lutum, quod ex terra, & aqueo humore constant, habente aliquem lentorem ac viscitatem, (alias abirent in puluerem) sed magis ex terra gignuntur, vt maior fiat resistentia.

Secundum genus lapidum est id, quod constat ex aliqua substantia, quæ prius lapis non erat, & casu fit, vt lapides, qui ex ligno iam putrefacto fiunt, & qui ex cochleis, ex feminibusque, vt lithospermon, seu lilium solis, atq; similia, quæ semina nec vnuntur, nec emol-

lescunt, nec eliquantur, cuius materia appellatur a modernis quibusdam succus lapideus, & ab Arist. humor, qui duplex est, purus, hoc est clarus, limpidus, qui siccescens in lapidem concrescit, & gemmeus dicitur, & iste purus forsitan est ille qui ab Aristotele vocatur exhalatio sicca: Impurus hoc est commixtus cum alijs humoribus, & succis magis terrestribus.

Tertium genus est eorum, qui oriuntur ex plantis, vt est corallus niger, albus, & rubeus, & licet plantę sint, lapidescunt tamen, cuius generis materia est succus contentus in cauernis profundis maris, qui attractus a plancta ob quandam similitudinem, & antipathiam (quod patet, cum ibi etiam varia genera Muscę reperiantur, & corallus tantum lapidescat) optime concoquitur, assatur, & lapidescit.

Quartum genus lapidum est eorum, qui sub terra fiunt, & Montes lapideos constituunt. Cuius generis materiam Peripatetici dicunt esse exhalationem siccam, Academici vero terram per aquam excolutam, addit Plato quod si partes terræ æqualiter bene componanturq; misceanturque cum partibus aqueis non fiunt lapides ęquales, diaphani & pulchri at si è contra res contingat, gemmæ, & lapilli pretiosi nascuntur, qui sunè fiunt a succo purissimo, & non ab exhalatione, vt voluere aliqui cum huiusmodi lapilli concrescant non soli, sed iuncti cum aliquo lapide in quo latent: Ideo ex succis gignuntur, & non ab exhalatione sicca, quod etiam patet cum eodem modo gemmę concrescant, quo & succi concreti, vt est Atramentum sutorium, & saccarum candidum, etsi hoc ab arte con-

cre-

crescat, & hæc est ratio cur lapilli sæpissime concrescant in facies, & in treis, quatuor, & quinq; angulos nunquam enim lapilli pretiosi rotundi reperiuntur, cum iuncti cum alijs lapidibus inueniantur.

Patet ex succis fieri, & non sicca exhalatione, quia essent opaci, & nebulosi, vt alij lapides, qui ex tali materia fiunt. Quare iure opinati fuere quidam Philosophi, vt Agricola, Auicenna, & Albertus, quod lapides perlucidi plus aquæ contineant, quàm terræ. Quibus enim modis congregatur materia lapis futura Auicenna non explicauit: Dicimus tamen nos, quod si permixtio abundauerit terræ dicitur lutum, sin aquæ succus, nil enim est aliud lutū quàm terra, & succus, quàm aqua. Est igitur materia lapidis succus limpidissimus optime concoctus, & perconcoctionem attenuatus, & purissimus factus, humidoq; superabundanti, atq; excrementitio spoliatus, sensim apponitur, & adeo æqualiter, vt ne linea quidem in lapillis generetur.

Quintum genus est illorum lapidum, qui in varijs animalibus generantur, & ipsorum varijs partibus, & hisce sunt in duplici differentia: Nam aliqui sunt toto genere preter naturā respectu animalis; alij vero secundum naturam, vt lapides pretiosi, & gēmei, qui reperiuntur in diuersis animalium partibus, vt in capitibus cochlearum nudarum, in capitibus Bufonum in ventriculis etiā Pullorum Hyrundinacearū, quos aliqui gestant in collo suspensos in Amuletis, & dicunt quod faciant ad memoriam roborandam, in ventriculis etiam Caponū vetustorū & Gallorum Gallinaceorum, & Piscium capitibus, in Ostreis, & huiusmodi; Quorū materia diuersa est,

nam

nam Materia lapidū, qui in Ostreis reperiuntur, Perlæ sic dicti, est succus quidam purus, quem animalia ista attrahunt ex suis lapidibus: Materia vero lapidum cochlearum, & similium est succus attractus a terra, & saxis, cum in his semper degant, & terram lambant; similiter materia lapidum qui in capitibus piscium generantur, est succus lapideus, qui in Mari reperitur quod patet ex palis illis qui venetijs substinent pontes, circa quos inspiciuntur striæ lapideæ: De capo vero, & de pullis Hirundinaceis, & Gallo Gallinaceo legimus, quod materia est terrea, cum terram assumant, quę terra optime concoquitur: At materia illorum lapidum, qui toto genere præter naturam sunt, est humor quidam viscidus, crassus, & lentus, qui assatus concrescit in lapidem, & quo humore inferius magis cumulatè agetur: Errare igitur maxime constat illos, qui vnicam causam materialem tantum pro lapidis generatione constituunt, de qua hactenus.

DE CAVSA EFFICIENTE.
Cap. II.

ET si aliqua fuerit dissensio inter sapientissimos Viros de materia lapidum, maior tamen reperitur controuersia inter eosdē de causa efficienti. Democritus Philosophus antiquissimus concrescere lapides per species non ab re fortitan existimauit anima vegetatiua esse præditos: quam opinionem imitatus subtilissimus Cardanus libello de rerum subtilitatibus putauit lapides animatos esse, & per consequens animam es-

ſe cauſam efficientem immediatã generationis, & conſeruationis lapidis, & licet ſuam ſententiam confirmare enitatur, dicendo, nutriuntur lapides, augentur, generantur, moriuntur, vitam habent, maturanturq; ergo animam habent, friuolæ tamen ſunt omnes eius rationes, & adeo ſubtiles, vt citò euaneſcere debeant. Negamus etenim, quod vere nutriantur, augeanturq; quoniam deficit principium intrinſecum, à quo poſſit fieri vera auctio, & nutritio, cũ potius in lapidibus fiant extrinſecus, iuxta ſcilicet poſitionem partium; moueor enim ſententia, & auctoritate lucidiſſimi Themiſtij ſummi Peripatetici ſcribentis rerum de Anima cap. 3. *Lapides quanquam grandeſcere videantur non tamen vtuunt, quia crementum illud non ex alimento intus molito diſpenſatoq; in penitiores partes attollitur, ſed fit ex appoſitione materia, aut ſi per omnes partes attollitur, erit in his vtiq; alia ratio vitalis, ſed ſubobſcura, & admodum tenuis, & quę ſequuntur.*

Impropriè igitur, & æquiuocè dicuntur lapides nutriri, & augeri, apponitur enim extrinſecus pars quædam parti, vt patet in vnionibus, (quod erat pro exemplo poſitum ab ipſo Cardano) hoc eſt in quibuſdam generibus Plantarum, vt Cæpe, Aſcalonia, & ſimiles: Nam qui volunt ipſas puriores habere, tollunt primum, ſecundum, & tertium corticem, vſq; quo reperiatur corpus puriſſimum. Pręterea ſi in corpore animato, & ſuis partibus, vt Renibus, & Veſica alijſq; locis non verè augentur, ſed fiunt per iuxta poſitionem partium, eo magis concludendum eſt non poſſe vere augeri in locis inanimatis; & licet faciant inſtantiam, cum

habe-

habeant lapides instrumenta nutritionis, fibras quasdam videlicet, quibus alimentum attrahunt quæ aliàs essent frustra: Respondemus tamen, quod si per fibras intelligant venas cauitates, quasdam, quæ sunt inter lapidem, & lapidem, falsum est, quia non faciunt ad nutritionem, si autem intelligant per fibras venas, error erit peior priori, cum sit potius in Adamante, & alijs lapidibus pretiosis causa imperfectionis, nedum nutritionis: Nam si Carbunculus habeat capillum, aut lineam æstimaretur minori pretio. Adsunt tamen pori quidam tenuissimi, at non instrumenta vera pro nutritione molienda. Eadem ratione respondere potest eum arguit ille vir subtilissimus, quod generantur lapides, generatio vero fit per mixtionem, mixtio fit a calore, qui vel est anima, vel animæ instrumentum, ergo sunt animati: Negamus nos calorem semper agi per animam, & eandem esse rationem generationis rerum animatarum, & inanimatarum.

Cum etiam additur, viuunt, moriuntur, &c. Respondeo, quod est æquiuocè hoc dictum. Nam vita sumitur aliquando pro duratione, & sic bene sensit Cardanus, sicq; arte cuncta facta vitam habere dici potest; omnia enim statutum tempus habent perdurandi, & seruandi se ipsa. Posuisti enim terminos quos præterire non poterunt, legitur in Iob cap. 14. Et per consequens dicuntur maturari, concoqui, viuere, & similia adscribuntur metaphorice.

Auicenna idem Philosophus, & idem Medicus, naturam efficiendi lapides habere putat calorem, & vim quandam insitam, quam vim, & facultatem Albertus

Magnus non fuit inficiatus; imò penitus confirmauit, Galenum forsitan imitatus, qui facultatem carnem generantem carnificam, quæ ossa, ossificam, quæ neruos neruificam, vocarè consueuit: Quæ virtus, & facultas manifestè apparet in semine, in quo virtus generatiua insita est, conspicua etiam (& si minus) in lapidea sit materia, in qua virtus lapidificandi residet, & addunt viri isti maximi Philosophi, locum & cęlum infundere istam virtutem: At falsa est huiusmodi opinio, licet prima fronte probabilis satis videatur: Nam non currit similitudo de semine plantarum, animaliumque, & de virtute lapidifica in luto. Illa enim semina sunt potentia animata, & vix animata dicuntur. Materia vero lapidea, & lutum non est animatum: Nam si secus res se haberet, plantæ, & animalia non different a lapidibus, semina enim internum habent principium generationis.

Præterea dicit Hippoc. lib. de Genitura, quod in animalium semine sunt duę partes, spiritus, qui se habet ex parte efficientis, & materia pars, scilicet quædam crassior, quod confirmauit etiam Arist. In luto vero impossibile est vt reperiantur; falsum quandoq; videtur esse id quod addunt de loco, à quo materia lapidifica alterari possit, & accipere vim illam, & facultatem, cum lapides multi geniti in cacuminibus montium, ab aere, & a terra ambiantur, dicendum erit, quod etiam ab aere, & terra virtutem sumant, vnde lapides, qui in animalibus fiunt, cum ab aere non tan-

gantur, aut terra, non erunt lapides vere nuncupandi. A cœlo vero trahere vim lapidificam penitus non inficiamur, at est causa efficiens nimis cõmunis, & vniuersalis, aut enim lumine, aut motu, aut influentia agant, non est differendi locus; sol, & homo generant hominem, dicebat Aristot. ita quoquè locum causam satis communem vocare possumus, sed non immediatam, quam nos in præsentia venamur. Quare opinio Hermetis, qui stellas pro causa efficienti constituit non est omnino aspernenda, agunt sanè in hæc inferiora, at remote, & non proximè.

Empedocles referente Aristotele 24. sect. problem. 11. magis veritati accedens fuit huius sententię; vt crederet calorem magis; vel minus internum, vti patet in lapidibus opacis, tophis, & similibus, & prę sertim lapide illo Chimistarum, & pumicoso, qui non concrescunt nisi ratione maximi caloris; quæ opinio etsi vera, diminuta tamen videtur, cum non omnes lapides à calore concrescant, sed etiam à frigore, vt Christallus, Adamas, Topatium, & similes, qui veluti à frigore generantur, ita ab eodem conseruantur, & à calore corrumpuntur. Ideo Adamantes non in loco calido, vt experientia docet, sunt collocandi, atque seruandi amittunt enim tunc facultatem, & calorem; sed in ciatho aquæ frigidæ, vel suprà marmor. Quod frigus sit causa efficiens lapidum, præter auctoritatem Doctissimorum Virorum, vt Platonis, Theophrasti, Aristotelisque, adest quoq; experimentum, & ratio:

Nam

Nam lapides quidam pretiosi, vt Adamas, Carbunculus, & similes oriuntur in vallibus, & cauernis quibusdam frigidissimis; ratio vero patet, quia frigidi proprium est condensare, & calidi assare, & adurere, vt notum faciunt opera artē hominis facta, consumitur enim humidum superfluum rarefaciendo corpus illud, & euaporando, mox superueniēt calido expresso frigidum, quod coagulat, & congelat. Vnde dupliciter lapidem fieri contingit, conglutinatione, & congelatione, primo modo cum aliquod fuerit lutum viscosum pingue, quod cum exsiccatur in quamdā dispositionem deducitur mediam inter lutum, & lapidem, secundo modo cum gressius frigidum condensat, & indurat, vt indicat cristallus; iure igitur Agricola lib. 4. de subterraneis cum Peripateticis consentiens, alijs repudiatis sententijs, scripsit; quod lapidis causē proximę sunt calor, & frigus: Deinde quodammodo succus lapidescens; at quomodo calor, & frigus in hoc negocio se habeant, & quomodo lapis per consequens generetur, à nobis infra explicabitur, vt facilius ipsum quod quid est venari queamus.

QVOMODO LAPIS GENERETVR.
Cap. III.

DIctum est, calorem, & frigus esse causas immediatas lapidis, & non fuit adhuc explicatus modus generationis eiusdem, & operationis illarum qua-

litatum; ideo Agricola in lib. 4. subterraneorum ab alijs omnibus dissentiens, & cum Peripateticis consentiens hoc scripsit. *Nam lapides, quos aqua humectando dissolui, eos calorem compegisse exiccando intelligimus, contra vero quæ calore ignis liquescunt, vt silices ex frigore concreuisse; concretio enim, & ei aduersa affectiones resolutio, atque liquefactio oriuntur de causis inter se contrarijs.* Calor autẽ ex materia extrahens humorem efficit durum, ac frigus eundem humorem, aere maxima ex parte excluso, arctissime constringit, & propterea Arist. 5. de Gener. anim. c. 3. dicebat, calor ac frigus indurant, namq; euenit, vt ab vtrisque humor euaporetur, sed à calore per se, à frigore per accidens, vnà enim cum calore humor abstrahitur, nullus enim humor sine calore est; sed frigus non modo indurat, sed etiam densat, calor verò laxat rariorque facit, & ideo in frigido aere, & thorace frigido fit vox grauior, & 2. de part. anim. c. 2. calor, tum liquandi, tum cogendi vim habere videtur, & frigus congregandi, vt 2. de generatione, & corruptione, homogenea, & hetherogenea, sed non per se, at per accidens, quia natura non vtitur frigiditate per se, & prima intentione in operationibus suis, in qua significatione sumens Galenus lib. de sympto. caus. dixit, frigidum nulli functioni esse vtile nisi per accidens, vt patet ex declaratione 15. aphor. 1. partic. vbi legitur quod ventres hyeme, & vere natura calidissimi sunt, de cuius veritatis speculatione satis, & abunde scripsimus in nostris super aphorismos publicis interpretationibus.

Nulli

Nulli igitur dubium, quod calidum (vt 24. partic. probl. 14.) vim concoquendi siccandiq; obtinet, frigidum vero compescere, atq; contrahere potest, vt etiam idem Aristot. testabatur 13. par. probl. 5. cum quærebat, cur res male olidæ cum calent grauius olent quam cum frigent, dicens; an quod natura odoris vapor quidam, & delatio est, quæ calore existunt? Motus enim quidam sunt, calor autem mouendi vim obtinet, frigus contra efficit, vt res consistat, & contrahatur, quod etiam idem scripsit 14. partic. problem. 8. dum inuestigabat causam, cur timidi sunt qui loca feruida incolunt, fortes qui gelida, quod clarius 5. lib. de generat. animal. loco citato docebat, dicens; Scythæ oues molles sunt pilo, at Sauromaticæ duro, causa eadem quæ in omnibus feris est; frigus enim indurat, propterea quod cogendo exiccat, cum enim calor eximitur, humor vnà euaporatur; & paulo infra subdit, duri verò pili, & rigidi modo pone lapides constant propter frigus, & gelu, eodemq; modo cætera quæ terra gignit duriora, & terrosiora, lapidosioraq; gignuntur locis Aquilonijs, quàm Austrinis, & vento expositis, quam concauis, & quietis, frigent enim omnia magis, humorque euaporatur.

Sed dubitari potest quomodo verum sit, quod à calore, & frigore lapides concrescant: Respondemus, quòd modo vna causa agit, modo altera, pro diuersitate, & dispositione materię. Sciendum est enim quod in visceribus terræ excitatur fuligo, quæ inibi variò

mo-

modo concoquitur, & alteratur. Si calor fuerit validus agens fuliginem illam, absumatq; omnem humiditatem preter viscidam continuitatem, tunc fit lapis opacus, & inliquabilis, at si non tota humiditas absumatur fit lapis minus opacus. Similiterq; si calor agat in succum, & absumat humiditatem, deinde adueniat frigus, & succus concrescat generatur lapis, qui nec à calore, nec à frigore emolli, aut eliquari potest: Quam lapidis concretionem perbelle explicauit Galen. lib. de Renum affec. dignot. cap. 2. dicens. *Nec operosum fuerit discere à rebus externis lapidis concretionem, aut à frigore, aut à calore fieri velutì in riuulis, & canalibus, cũ caliditas, materia non expirante, & ventillata exeritur, cum aqua in aliquo canali subsit at calor quidem preter naturam accenditur, quo dispergente id quod in aqua sic canosa partium erat tenuium, quod crassarum est partium in terram durescit, manensq; eo in loco substantia lapidea, ex qua factus canalis est adharescit, & in lapidem sic colligitur.* Subnectam aliud de re nota exemplum, in lebete generari lapides sępe compertum est, aquæ parte, quę tenuis fuerat dissoluta, manente alia quæ crassa, & terrena est, ea enim lebetis, vel alterius corpori affigitur, & lapidescit.

Et licet instare aliquis possit, quod in curatione maxime notare oportet, dicendo quod dum aliqui lapides concrescant à frigore, sequatur, quòd à calore liquentur per sententiam illã famosam Aristotelicam, videlicet, quę concrescunt à frigore eliquantur à calido. Respondetur tamen, quod vera est propositio in

his

his, quæ ex concretione non amiserunt totum humidum superabundans. Ideo Auer. 4. Meteor. com. 1. iure scribebat, coagulata quędam à calido liquefiunt à frigido sicut sal, coagulata à frigido liquefiunt à calido sicut ferrum, quędam à calido coagulata non liquefiunt à frigido, vt fictilia, & quędam coagulata à frigido non liquefiunt à calido, sicut sunt multi lapides minerales, qui vere lapides dici debent, cum nullus lapis, vt lapis mollescat, liqueturue caloris vi, aut humidi. Respondet etiam huic maximę dubitationi Fallopius excellentissimi Mercurialis præceptor lib. de fossilibus cap. 8. sed hęc de generatione lapidis in genere dicta sufficiant.

QVID SIT LAPIS. Cap. IV.

EX modo generationis, atq; causis enarratis, facile erit nunc venari lapidis essentiam, quæ nihil aliud est nisi corpus terreum, friabile, durum, quod nec vi humidi, nec potentia ignis liquari potest, quæ cuncta manifesta esse possunt: Nam si Gal. dicit quod terra non eliquatur, nisi habeat admixtum aurum, vel argentum, vel aliud simile, & Alexander quoq; Aphrodiseus dicit quod terra non eliquatur, nisi habeat in se vitrum, quanto magis idem asserendum est de lapidibus? Qui nisi habeant admixtum metallum, aut vitrum nunquam emolliuntur, aut eliquabuntur vel ab humido

do, seu à calore, & si oppositum accidat non ex lapidis natura propria, sed ratione vitri, vel alterius metalli admisti contingerit. Quapropter qui metalla fundunt cauent potissimum ne genus illud illiquabile commisceatur in fornacibus cum metallo; & licet Agricola duplicem afferat lapidis definitionem, videlicet; quod lapis sit corpus fossile, siccum, atq; durum, quod ab aqua non emollitur, sed ab igne conuertitur in puluerem; vel quod si corpus fossile durum, ac siccum, quod nec emollitur ab humido, sed eliquatur à calido; tamen cum non explicite ostendant hæ definitiones lapidis naturam, sed ferro etiam videatur has conuenire posse, ideo vir iste non est laudandus, veluti etiam eadem ratione potest reprehendi Galenus, dicens lapidem esse corpus durissimum, quod ab humido irrigatum, non emollitur, ferrum enim si per centum annos, & plus staret in aqua detētum non propterea fieret molle, posset forsitan corrumpi, & sic in alterius corporis naturam transmutatum non esset amplius ferrum: Aristoteles definitionem non attulit, vel quia cognouerit rem fore arduam, vel quia crediderit ex passionibus lapidis colligi posse; vnde 4. Meteor. cap. 9. scripsit, quod lapis non flectitur, quod est friabilis, quod non recipit impressiones, quod non est ductilis, quas passiones omnes naturales Philosophi fateri possunt non esse proprias lapidis, at cum terra succisq; communes; ideo amplexanda est prior definitio, quæ omnes passiones lapidis proprias explicat. Etsi multi Philoso-

phan-

phantiū reclament sententię nostrę, confirmare nitentes, lapides aliquos emolliori ab igne; Nihilominus rationes in medium afferre, mox diluere, non curabo, & simul fundamenta destruere, quoniam ab instituto nimis recederemus, ad vtilia enim magis, properare, studemus: declarabimus tantum, sed breuissimè aliquas in definitione particulas positas.

Diximus friabiles ad differentiam ferri, & ossis, & licet obstet quòd Adamas non sit friabilis, quia si contundatur in mortario, comminuitur in minimas partes; dicimus tamen friabile esse, & non frangibile, vt ossa, & ferrum; dum addebatur quod non liquatur a calido, nec ab humido, differt per hoc a succis concretis.

DE CAVSA INSTRVMENTALI, SEV DE LOCO in quo Lapis generatur, Cap. V.

QVerens Auctor libelli de rerum affectu dignot. cap. 5. quæ sit causa instrumentalis lapidis, vnico verbo penè negocium totum absoluit dicendo instrumentalis causa est Ren, aut vesica, vel pars alia, quę generando lapidi sit opportuna; locum igitur per causam instrumentalem intellexit, sed quia de lapide corporis humani tantum peragit, ideo partes nostrę erunt, loca in genere prius inuestigare, (Hæc enim est via & Methodus scribendi idonea, Auctore Aristotele Prohemio pr. Physicorū) in quibus lapidis generatio fiat, mox ad proprios magis descendere;

communis enim, multis de causis, minus communis præcedere debent; loca igitur sunt varia, nam generantur lapides in plantis, vt dictum est de semine lithospermi, & de corallio, quod planta est; reperiuntur etiam lundi in balneis Rancolani, qui lapidescunt: Ratio est quia plantæ istæ succum attrahunt lapideum, qui temporis interuallo concoquitur à propria facultate plantæ. Generantur quoq; lapides in terra, & hic vel in superficie, vt in montibus, vel in concauitatibus terræ, ac nascuntur etiam in aquis, & balneis, & mixtis, non simplicibus, quia aqua, vt aqua non potest lapidescere, veluti etiam in lignis legitur lapides fieri, imo experimento confirmatur ipsas lapidescere; nascuntur tandem in animalibus, & in his vel naturaliter, vt in limacibus, ostreis, piscibus, vnionibus, cochleis, & huiusmodi, vel præter naturam, vt in homine; in cuius corporis partibus diuersis nascuntur: At nulli dubium, quod vt plurimum in renibus, & vesica, & sic debet intelligi Galeni auctoritas primo de locis affect. cap. 5. Raro in articulis, rarissime in pulmonibus, iecore, liene, corde, & ventriculo, intestinisque, Massa quidam Auctor sane non ignobilis refert, mulierem ex ano quinq; lapides reddidisse, quod verisimile maxime esse videtur, cum pituita lentissima sæpe hæreat, quæ potest concrescere, dum satis non detergitur. Memini ipse quoq; plumbini contigisse, virum nobilem post multos cruciatus veneris inferioris excreto lapide, liberum euasisse, quod etiam notatur à Romberto Rodo-

nco

neo Medico Cæsareo cap. 9. euenisse Mariotto cuidam Palla, qui lapidem ex intestinis reiecit. locatius in lib. Coacis Hippoc. sect. 2. com. Aph. 52. testatur, lapidem in corde repertum fuisse, & cap. 47. super Hollerij Pract. refert, quod mulier cuidam intollerabili cruciatu vrina purulenta profluebat, mortua tandem post quartum mensem, atque dissecta, duo calculi in corde cum multis abscessibus paruis inuenti, renibus integris & vias vrinæ: Refert idem Auctor Alberto Sauonarolæ mortuo decem calculos inuentos fuisse in vesica magnitudine oui columbæ. Galenus lib. de humoribus meminit, calculi in vtero reperti, & ex deduc. aff. cap. 8. meminit, cuiusdam qui è thorace, veluti grandines expuebat; Rombertus à nobis super citatus cap. 24. memoriæ mandat, Alemannum quendam (& ii aliquimodi scriptores Antonio Benuiento, lib. de abditis morbis adscribant, lapidem sputo reiecisse, causa vero assignatur à Mercuriali viro sapientissimo lib. 3. de excrementis, & est, quod cum sputum fuerit diu in thorace detentum, & à calore illarum partium instar lateris excoctum, sic induratum, & in lapidem conuersum fuit. Refert Trincauellus Excellent. Doctor, quòd quidam vehementi tussi lapillos ex pulmonibus eiecit, & fatetur interfuisse quibusdam sectionibus corporum Venetijs vbi reperti fuere lapides quidam in substantia iecinoris concreti, quod etiam confirmauit Petrus Andrea Matthiolus Senen. noster. lib. 5. suarum doctissimarum epistolarum, in responsione Iacobo Cameni-

 eeo

eco Medico, in qua soluens dubitationem quamdam, hæc scripsit verba. Namq; tametsi id non dixerit Galenus, hoc tamen nihil obstat quominus etiam in iecore, vt in renibus oriri calculi possint; quippe cum in iecore eadem sit materia crassa, glutinosa, calculisque gignendis idonea, nec ibi calor deficiat cuius vi lapidescat, nihil prohibet, quin calculi ibi etiam fieri possint; nam cum eo obstructo, quandoq; crassa, quandoq; glutinosa, ambo simul, habeat excrementa, calor non deficiat, nec vasorum cauitas, nihil mirum si lapides ibi gignantur; subiungitq; casum, lapidem amigdalæ nucis quantitate in Aureliæ Petruccię Pandulphi Tiranni coniugis iecinore senis repertum, in quem, interitus illius causam, reijciebant Medici.

Refert quoq; Ioannius in suis scholijs, in nobilissima Muliere secto folliculo fellis in Armeniæ iiij. lapides repertos, quos etiam apud se retinere scribit, quod a Fernelio quoq; lib. 6. de Morbis, nec non eadem epistola a Matthiolo idem afferitur: De quare; & si possit esse maxima dubitatio, cum non videatur locus ille idoneus pro lapidis generatione, est enim fel humor amarus, & incidit, ind a natura factus ad detergendū, & penetrationem humorum faciendam: Respondetur tamen, quod origo est a flaua bile quæ proprio conceptaculo diuitius coercita, nec tempestiuè vacuata, nec nouæ influxu renouata, mirum in modum obdurescit: Id autem in primis accidit cum vterq; cystis fellis ductus obstruitur; huius quidem affectus, neq; manifesta

sunt

sunt signa, neq; grauia symptomata: At Falloppius aliam attulit responsionem cap. 7. libri citati dicens, quod ex bile illa non fit per se lapis, sed per accidens, quia commiscetur fecum humor lentus, qui assatus a caliditate bilis lapidescit, & ita bilis concurrit potius vt agens, quam vt materia; Galenus lib. de humoribus cap. 4. & 2. ad Glauconem cap. 7. scriptum reliquit, reperiri in abscessibus concretam quamdam materiam lapidibus maxime similem quod 14. Meth. cap. 17. confirmauit dicens; lapidum fragmenta reperta fuisse in abscessibus, quod fortassis fuit causa, vt cum Hippocrate diceret, ex pure gigni posse lapidem, rupto aliquo abscessu: Credunt aliqui quod ex fęcibus lapides fiant, quod falsum est, nam humidum fęcuum continuatum facilè a calore immodico dissipatur, vnde partes terreæ stercorum discontinuatæ nequeunt in lapides concrescere; asserimus tamen fęcibus lapides commisceri (vti notauit doctissimus Mercurialis, quem honoris gratia dum nactus occasionem ero semper nominabo,) causa vero est continua & longa actio caloris in humores crudos, qui constipati, & incrassati ab ipso intestinorum calore in lapides concrescere queunt, & tunc inditium manifestum erit ipsorum magnus calor, qui crudos homores valdè asset, nec non imbecillitas ventriculi, crudos, pituitosos, viscidosq; humores gignentis. Concludatur igitur quod generari in multis corporis partibus potest, at fępius in vesica, & renibus, quorum cum duo sint loci ad calculi generationem

tionem idonei, vtrosque cum Practicantibus Doctoribus aptos fore censebimus.

DE CAVSIS GENERATIONIS LAPIDIS *in renibus, & vesica. Cap. VI.*

INter veterinarios Medicos maxima dissentio fuit an bruta lapidem patiantur, & in ipsis gigni possit, Absyrtus, & Geroes Medici veterinarij nullam fecerunt mentionem de lapide in iumentis: Vegetius è contra lib. 2. suæ medicinæ cap. 12. verba facit de isto affectu, & curationem docet, quam sumpsit forsitan ab Aponensi sectione 10. Problem. com. 12. vbi scripsit, se vidisse calculum in vesica suis, contra Aristotelem, qui eo loci asseruit lapidem vesicę fieri tantum in homine; & ratio est, inquit ipse, quia aliqua brutorum, vel non habent vesicam vt pisces, & aues, vel si habent, canalis, viaq; ipsorum ampla est, vnde facilè per vrinam excrementa terrestria excernantur, & hæc est ratio, cur bruta continuò vrinam mingunt crassam, lutulentam, turbidam, & tandem similem vrinę hominum laborantium calculo; sed quia experimentum opponitur Aristotelis auctoritati, ideo sic conciliari posse existimarem; voluit enim Aristoteles intelligere de his quæ rarò his animalibus contingunt; nam rarissimè accepimus bruta calculo laborare, qua ratione Vegetius quoque perspicuus, vllum verbum de huiusmodi morbo facere voluit. Cum igitur frequentissimè homines

mines calculo laborent videndum est, quænam sit caussa, & qui ad huiusmodi affectum habendi magis sint prochues; quod erit facilè scitu, si eorum quæ scripsit Galenus 3.6. Epidem.com. 15. & lib. de renum dignotione, cap. 2. meminerimus quibus locis videtur constituere pro materiali caussa humorem crassum, tenacem, & glutinosum, vel vtroq; modo vitiatum, & addidit.

Demonstratum est enim in Commentarijs de facultatibus naturalibus, renem trahere ad se quicquid in venis serosi, & tenuis cum sanguine permixtum reperiatur, qui si aut crassior se ipso est, aut pituitosior, aut magis ad bilem atram, aut rufam demutatus, ferturq; ad renes per venas, & arterias, vel in cauitatem, vel in substantiam, eò delatus, si quantitate, vel qualitate, vel consistentia excedat, adstringitur, detentusq, concipit caliditatem præter naturam, hæc caliditas amplius eũ densat, agglutinat, & assat, assatumq; ipsum, in terram, & lapidem commutatur; & subdit; sunt igitur meatus qui in renis ventriculum illud transmittunt; qui si quando latius distendantur, crassius vnà aliquid colatur, quo calefacto & exiccato in renis cauitate lapidosam consistentiam assequitur. Quamobrem si virtus segregatrix ipsius renis id omnem in vrinis expulerit, arenosum in ipsis sedimentum proueniet. Si infarctum id & solutu difficile sit quod renis cauitas suscepit, ad eum aliud adhuc non absimile ex caua vena immissum, deinceps colligitur, & augescit (circumlinitur enim

semper

ſemper quod affluit, et quod iam adeſt) itaq; lapis non adeò contemnendæ magnitudinis exurgit: Ex his quę a Galeno dicta fuere, & eodem capite dicenda, colligitur, quod cauſa materialis ſit humor craſſus cum aliquo lentore, alias in lapidem non concreſceret; nam non omnis terra eſt materia idonea pro lapidum generatione, at quæ argilloſa, & tenacitatis particeps eſt, ideo cum Galeno omnes Practici Medici, & Philoſophi conueniunt, & præcipue Agricola lib. 4. ſubterraneorum, & Faloppius lib. de Metallis cap. 9. quod huiuſmodi humor ſit pituita, aut alius ſimilis, dummodo craſſior, & lentus, aliquando tamen cum ea ſanguinis aliqua portio commiſcetur, ex qua commixtione fiunt deinde colores calculorũ diuerſi: Nulla etiã poteſt eſſe dubitatio de cauſa efficiente apud Galenum, qui palam conſtituit calorem renum, maximè acreum, exurit enim, & abſumit quod eſt tenue, & aqueum in ea conſiſtentia, neq; de cauſa inſtrumentali, quæ ſunt via, & meatus, locaq; idonea pro calculi generatione, debent enim eſſe ſtricta, ſeu obſtructa, quod ex defectu, & qualitate humoris craſſi, & viſcidi ſæpius contingere poteſt, ex quibus ſequitur calculos ſeu in renibus, ſeu in veſica fieri in his corporibus præſertim quæ pituita craſſa, lenta, viſcidaq; abundant, & quæ articulorum doloribus capi ſolent, qua de cauſa ſæpe hęc duo ſimul iunguntur ſymptomata. Pituita vero craſſa, & viſcida, in his commode gignitur corporibus, quæ a calore moderato recedentia pituitam gignunt, recedunt a calore

lore naturali ob plurimos errores in victus ratione cōmissos, & pręcipue circa potum, & alimenta; sed non propterea sola pituita crassa, & viscida, calculorum, & arenularum materia est necessario semper statuenda; sed etiam alterutra bilis terrea, quę cum pituita communem habet crassitiem, & hęc cum calore renum iuncta, lapidi facit viros obnoxios; at nulli dubium, quod ad concretionem huius humoris in lapidem, concurrit etiam præter materiæ dispositionem, mora, quæ adiuuat, & calor quoq; qui perficit; tribus enim modis calor potest calculi esse causa, mora videlicet, excessu, & copia; per moram enim paulatim humidum tenue resoluit, excedens vrit, & indurat, copiosus crassitiem humorum eliquat, liquatum tandem ac dissolutum etiam exhaurit relicto terreo, quod etiam subsistēdo, causa per se calculi esse potest; multarum igitur causarum concursus conuenire debet in renis, aut aeri humore, vt immoderatus calor renum, qui per euaporationem materiam induret, humoris copia, magna crassities, maximus lentor, eiusdem expultrix facultas languidior, meatus angustiores, aluus dura, & suppressa, hęreditaria quędam aptitudo ad Nephritim; quę tēperamentū sequitur; & ad hue magis compositio quarū vtraq; ingenitos cōmigrat: Quarè quod dicitur ab Auctore lib. de ren. affect. dignot. Arenulas scilicet certum propriumq; lapidis indicium esse, & ab Auicēna quoq; qui significare lapidem presentem voluit, qui vel gignatur, vel dissoluatur, necessarium semper fore non existimo, & si aliquando verum passimq; occurrat, quòd

quibus vrinę ſint ſabuloſæ, abſq; calculo ſint, vt ea etiã ratione magis tuti reddãtur ab eius generatione, quod crebra illa arenularum excretio valere renis expultricem oſtendat, humorem verò neq; multum eſſe, neque lentum; pręterea arenulæ, quę facilè atteruntur, nec ſcabritiem habent, ſed vitro hærent, ſæpius à bile in vaſis ducunt originem.

Neq; verum eſt etiam, quod recentiores (vt Auctor quidam doctiſs. confirmat) viri ſcripſerunt, primam videlicet generationem calculi in veſica nõ fieri, vt Hippocr. 6. Epidem. 3. experimentis fidens ſcripſit poſt mictionem concretio pueris magis, in his enim cum magna ſit natiui caloris copia, & validę actiones, materia craſſa funditur, & in renes delata facilè percolatur; ſed quia veſica frigida eſt, neruea, & paruo prædita ſanguine, & in ea ampliſſima eſt cauitas, ideò humorum craſſities in ipſam trãſmiſſa ibi iterum cogitur, atq; concreſcit, & ſubſiſtendo, concretionis huius principium accipit, cum eo tempore non excreta, quo oportet diutius manet intus; facto itaq; huiuſmodi principio, reliquum quodcumq; rurſus in veſicam peruenit, craſſum adformatur, fitq; maior prorſus lapis: Neque verò ſolum omnium naturalium functionum robur cũ humorum craſſorum fuſione, calculorum in pueris in cauſa eſt, ſed etiam magna ipſa caloris copia, quę materiam in vaporem digerens lapidem generat. Omnis igitur materia viſcida, omneſque ſucci, humores, excrementaq; ad illius ortum idonea ſunt, (pręter ichores) quia habent lentorem quemdam, cuius cauſa diui-

ſæ

se partes inuicem vniri possunt, & per consequens cõcludere possumus, quod quæ maximè viscida sunt plurimum apta, & disposita esse possunt pro calculi generatione; & ideo pituitam primum locum in hoc negocio obtinere putamus.

Non tamen negamus cum Hippocrate (cum vesicæ pars à renibus tum temperamento, tum situ maximè distet) aliam quoq; causam posse lapidis concretionis in vesica imaginari, vrinam scilicet adustam à feruore, & ardore; quorum enim aluus fluida est, ac sana, & vesica, aut vesicæ os, nõ ardet, his facilè vrina effluere poterit, nihilq; congregari: Quorum verò aluus ardens, & feruida fuerit in his, etiam necesse est vesicam idem pati, & cum magis quam par sit calefacta fuerit, & stomachus eius inflammatus vrinam non totam dimittit, sed in se ipsam concoquit, & adurit, & tunc indicium erit vrina splendidissima seri instar, vnde Brassauolus alium modum affert generationis lapidis ex eodem Hipp. 4. de morbis fieri enim ex arenis, sedimento velut glutine copulantes hinc patet, quod aliquando in pueris non sentitur dolor nephriticus, & ratio est, non quia calculis non laborent, sed quoniam in vesica proprie, & per se fit generatio, & non a renum mala temperie dependet, vt voluit Fernelius, cuius opinio erit vera, vt plurimum. Concurrit igitur necessario ad generationem calculi subiectum, & efficiens, at aliquando subiectum magis, aliquando fortius efficiens; ratione efficientis caloris magis quam subiecti gignitur calculus in hepatis cysti; in vesica verò ob materiam di-

spositam magis, ob quam in pueris præcipuè lapis in vesica gignitur, in adultis potius in renibus, ratio autem est, quia in pueris est robustus calor natiuus, & maximè si vescantur lacte crassiore, intemperato victu, intempestiuoque exercitio vtantur, succus enim illis crassus in distributione alimenti descendit ad renes, horum vis robusta deponit in vesicam, vbi calore lapidescit; additur quod viæ a renibus ad vesicam sunt molles, laxæ, & facilè cedentes, in adultis verò, & senibus cum naturales facultates tantum robur non habeant iure à renibus non expurgantur, & eo magis, quod accedit vasorangustia ob quam retinetur succus, exuritur, & concrescit; vnde Galenus huiuc rei causam docens 6. Epid. com. 3. com. 15. dixit: Quandoquidem in pueris omnes naturales actiones validæ cū sint, humorum crassitudo funditur, atq; dissoluitur, in declinantis autē ætatis hominibus cogitur atq; inspissatur, quinetiam in exterioribus quæcumq; natura crassa per aliqua angusta transfundere volumus, quæ calore eliquata sunt facile persuadere, quæ non fusa, neque eliquata sunt transire non posse, cernimus; huius materiæ exempla sunt pix, resina, seuum, cera, & mel: in pueris itaque cum multus sit insitus calor, & actiones firmæ materiæ crassitudo attenuata in renes fertur, atque ideo facile in vesicam percolatur, haud parum & actionum vi ad egressus celeritatem conducente, vt puta vesica frigida, quippe, quæ & neruosa sit, & pauci sanguinis, & amplissima interius concauitate manis, crassitudo in ipsam transfusa ibi iterum cogitur, &
con-

conspissatur, vt prædiximus, initium huius conspissationis accipiens, quando in vesica diutius commoratur; quin etiam hanc crassam materiã in pueris tenaciorem esse, quoniam magis ab insito calore elaborata est, rationi congruit; nam quęcunq; a calore in concoquendo mutantur, temporis processu lentorem quemdam acquirunt; & si ab initio nullum habuerint, quo circa planè magis in vnũ coeunt, densantur, atq; coagmentantur, nam inter æque crassa, quod tenacius est, ad vnionem, spissitatem, & concretionem aptius habetur. Adÿcit lib. de renum aff. dignot. cap. 2. (vbi easdem causas recenset, & penè eadem scribit verba, puerilium vrinarum crassitudinis causa, quæ certe alia nõ est, quam puerorum voracitas, & mouendi excessus mox ab alimento sumpto, dum scilicet pueri ferociunt, & ludunt, idem etiam legitur 3. aphor. com. 26. & 3. prognost. com. 74. & licet sit dubitatio an lapis in vesica sit puerorum frequentior morbus, & in renibus sit magis familiaris senibus; & Alexander fuerit de hac quæstione perplexus, credẽdum tamen est lapidem, qui immediatè efficitur in vesica (dico immediatè, quoniã duplex est calculi vesicæ generatio, altera quum primũ fit in renibus, deinde explosus in vesicam per adcretionem augetur, quem tantum modõ cognouit Fernelius, vnde deceptus fuit, altera quum immediatè in vesica lapis generatur) frequentius in pueris quam in senibus gigni, lapidem verò, qui non immediatè fit in vesica, sed in renibus primò generatur, tunc frequentius in senibus reperiri; additur quod est languida expul-

pultrix in vesica puerorum, renū verò expulsio est mere naturalis, at vesicę motus magis est animalis, vtimur enim ad mingendum musculis abdominis, & præsertim musculo quodam magno, quia à ceruice vesicæ producitur per totum colem, pueris enim facultas animalis debilissima est, atque propterea minori impetu mingunt quam viri; quo fit, vt eorum vesica nunquam mingendo perpurgetur, sed semper fiat illis per miximum concretio, hærentibus vrinæ fęcibus iuxta eius osculum, non secus ac concrescere solent sordes, & arenæ in matulis, ac multo magis in vasis angustioribus, quum non effunditur liquor magno impetu, sed paulatim, ac languidè, & hæc est causa, cur pueris non fiant vrinæ sabulosæ, & crassæ, in renibus e contra, non ita se res habet, nam a fortissima expultrice expurgantur ab omnibus excrementis; quare non inficiamur, (vt quotidiana experientia etiam docet) quod in senibus non generetur lapis aliquando, licet raro in vesica; sicuti in pueris etiam in renibus: Auicenna (præter rationes adductas) tres alias proponit lib. 1 8. fen. 3. tract. 2. c. 12. Eq; sunt facultatis expultricis robur, vasorum angustia, humorum demum tenuitas, quibus de causis immaginari debemus magis procliues esse inter homines, calidos, crassos, ac in ætate consistentes, & eos præcipue, in quibus arenularum copia produci potest, cum à materia crassa, caloris ignei actione in sabulum conuersa, calculi generentur, crassam diximus & non viscidam, qui vbi hæc concrescat calculum facit, (concrescendi autem causa vera viscidetas est) gignuntur etiam ipsi

ali-

aliquando in renibus, aliquando in instrumentis vrinarijs, nec non in vesica, addunt aliqui in venis; ideoque coactis arenulis calculi oriri solent; at cur multi arenas mingant, & tamen non calculosi sint, causa est, quia non coguntur nisi viscido aliquo, & crudo humore tanquam glutine, neq; impedimento est, quod nonnulli dicunt ex calculo arenulas fieri, cum qui in vesica generantur in arenulas aliquando licet raro dissoluantur, nõ enim necesse est quod qui calculosi sunt arenas meiant, cum multi sint inuenti, vt in dissectis probari experimento etiam potest qui neq; arenas excernerent, neq; vrinæ difficultate laborarent, vt inferius res exactius à nobis tractabitur.

Vnde frigida corpora, & fœminæ minus frequenter hoc morbo tentantur; hinc Mauritanorum Princeps loco citato scribebat; neque mulieres facile tentari propter tres causas, tum quia habent vesicæ canalem breuem, tum rectum, tum latum, non autem anfractuosum; cum igitur ab Hippocrate 3. aphor. 26. dicebatur quod pueri peculiariter hoc morbo afficiantur, de masculis intelligenda est sententia aphoristica: aceruantur lactis, casei, vinorum crassorum vsu vt Ferrariæ, aquarum limosarum vt Lutetiæ, alimentorũ crassi succi esu, vbicumq; sit. Habemus igitur causam instrumentalem lapidis, angustiam canalis; materialem crassos humores, pituitosos, tenaces, biliososque, lac etiam nutricis pueris; causam vero efficientem remotã paternam hæreditatem; propinquam calorem, de quo cum sit dubitatio apud Doctissimos Viros, meritò perscru-

ſcrutandum videtur, quis nam ſit calor efficiens generationis lapidis? Mox quis nam morbus ſit? determinabitur.

A QVO CALORE FIAT. Cap. VII.

Quoniam lapidis generatio fit in pueris, & adultis, in quibus diuerſus calor ſecundum qualitatem reperitur, (alter benignus, leuis, mitiſq; dictus, alter aduentitius, acris, & mordax) ideo peruestigare oportet an ab vtroq; calore, vel ab vno tantum fieri poſſit; Galenus lib. 6. Epidem: 2. com. citato, ſcripſit à calore mediocri fieri, tradens exemplum in ſponte calidis aquis, in quibus & ſi mediocribus tepidiores ſint tophi concreſcens apparent, & in vaſis vbi caleſit aqua quotidie lapis concreſcere cernitur; inſuper adeſt ratio, quia pueri lactentes, & non lactentes, citra febrem generant lapides; ergo à calore naturali, & non acquiſito fieri aſſerendum eſt; præterea argumento ſit loci materia in quo generatur, veſica enim frigida, & neruoſa, & pauci ſanguinis eſt, & ideo Galenus lib. cit. addidit, quod non ipſa caliditas præcipue, ſed materia ex qua ſit lapis qualitas ipſius compactionis exiſtit: Hac eadem ratione perſuaſi æuo noſtro viri doctiſſimi, & famoſiſſimi quidam, vt Mercurialis, & Augenius, venere in hanc ſententiam, vt à calore naturali omnino calculus fieret: Practici tamen e contra de cauſa efficienti agentes, ſtatuunt pene omnes vnanimes calorem præter naturã cauſam eſſe calculi, ſic Paulus, ſic Aetius, ſic

ſic Alexander, Mattheus de Gradis, & alij ſentire videntur, impulſi forſan auctoritate ſcribentis lib. de renum affect. dignot. cap. 2. & proferentis hæc verba, attamen ne putemus ſolum hoc ſufficiens eſſe ad lapidis generationem niſi calida intemperies eodem accedat, quæ calorem ignitum habeat non temperatum, aut modicum, & quæ ſequuntur; nec non ratione poterant perſuaderi, cum à calore aſſante, adurente, conſtipanteq; fieri ſuperius fuerit ſtatutum.

Qua de re ſic reſponderem; in pueris à calore naturali, (cum adhuc aduentitius non adſit) maximo tamē & ingenti, in adultis verò ab eorum proprio calore adueantitio fieri putandum eſſe arbitror; at quomodo ab agente naturali, & ſecundum naturam ſit effectus præter naturam? Reſpondent aliqui, quod in pueris non ratione agentis ſit, ſed patientis, qualitatis videlicet materiæ, vt paulò ſupra dicebamus, & etiam modi agendi. Nos verò dicimus, quod ab agente tunc intemperato naturali ſit effectus præter naturā, vel quia non eſt agens pænitus naturale, cum aliqua in re deficiat, vel quia illa caliditas puerorum dum maxima eſt & ignefcens, & ſuperat puerilis caloris gradum, eſt tantæ virtutis, & efficaciæ, vt aſſare, adurere, & dureſcere humores faciliimè poſſit; ideo Gal. 3. aphor. com. 26. aſſerit, quod accedente altera cauſa caloris copia, &c. Non inficiamur tamen pueros ractione cauſæ efficientis, eſſe minus diſpoſitos, at maximè è contra eſſe propenſos ratione cauſæ materialis, vbi enim eſt magna materię aptitudo, exiguę efficientis cauſæ vis eſt ſatis,

atq; ita vbi crassum & lentum est, quod in vrinæ vijs congeritur, solus ille calor est satis ad concretionem, & hac ratione forsitan dubitandi Hippocrates. particula vsus fuit, 3. epid. 6. tex. xv. post mictum concretio pueris magis, num quoniam calidiores? vt insinuaret esse quidem aliquatenus causam in calore, non tamen omninò, quod voluit idem etiam significare præstantissimus ille vir in suis epistolis. Vel ad argumentum de calore, & agente naturali respondeatur, quod à solo, & vnico agente non potest fieri effectus præter naturam, at alijs concurrentibus causis præter naturã, non est impossibile, vt de febrili calore euenit; non enim prohibetur, ab agente naturali alieno mixto, & non simplici fieri posse effectus prẹter naturam. Vel dicatur cum Benedicto Victorio (qui tacitam affert huius dubij solutionem 2. prognost. com. vlt.) exponente eo loco 26. aph. par. 3. inquit. n. 11. quoniam ob edacitatem, & importunum, atq; exuberantem cibum, pueri non paucos humores crudos coaceruant, ex quibus pars crassior vnà cum vrina ad vesicã perueniens, fit materia generationis lapidis, & id propter puerorũ accedentem caliditatem iecinoris, & renum, sanè & hi humores per renes expurgantur, & per ductus vrinarios in vesicam colliguntur, & in ea aliquando calculos progignunt; & quę sequuntur. Vel dicatur quod lapis in vesica fit à calore medioeri, vt Galen. 6. epid. 3. com 15. docebat, quia calor multus, & potens est in pueris, qui humores crassos fundere potest; ideo dum in renibus non gignitur lapis, ad vesicam transmissi, vt

exi-

exiccentur, & condensentur, satis est calor mediocris; non sic autem euenire potest de lapidis generatione in renibus, ac cum vesicę non sit is calor, vt eos vlterius fundere possit, redeunt, atq; si ibi diutius morentur, à calore illius loci licet fundi nequeant; possunt tamen dum resolutis tenuioribus partibus, paulatim exiccantur concrescere in lapidem, ad fundendum enim opus est forti calore: Et hęc sunt, quę in tanta controuersia pro conciliatione inuestigare potuimus; scio tamen breui compendio maximas lites ventillari, & enodari non posse, & eò magis, quod res ista à paucissimis, imò à nullo penè est peracta, & quasi olfacta.

QVIS NAM MORBVS SIT LAPIS. Cap. VIII.

MOrbus iste ab Hippocr. 4. de morbis lithos dictus, à Grecis quibusdam lithiasis, à nostris lapis, seu calculus nominatus, an morbus sit, an potius causa morbi dubitandi ansam præbet; & ratio est, quia videmus aliquando homines quosdam tentari calculo, tamen neq; dolorem, neq; aliud quidpiam sentire, neq; eis causam alicuius symptomatis esse, quare supponatur prius affectum esse præter naturam, & in aliquo horum generum esse reponendum, nempe, aut in genere causę, aut morbi, aut symptomatis; supponatur secundò non esse absurdum in re medica aliquod habere interdum rationem morbi, interdum causæ; calculus in vesica potest habere rationem morbi, & causæ, nam si exiguus vt possit ingressus meatuum ceruicis obstrue-

 re,

re, habebit tunc rationem causę, si verò obstruendo erit impedimento excretioni vrinæ, erit morbus in via; potest quoq; esse symptoma cum non lædit, siuè fiat, siuè factus sit, affectus insequens corporis, intemperies præcedit, mox sequitur diuisio, & aliquando morbus in compositione, & dum symptoma constituitur oportet etiam fateri in genere excrementorum esse reponēdum, sed cum symptoma erit, causa non erit, & cum causa, symptoma esse definit, cum idem possit lędere, & non lædere, causa fit morbi, tum quando retinetur, tum quando propellitur, & violenter, & subitò, & affatim impulsus arte, aut natura, vnitatem soluit, meatus obstruit, magnitudinem naturalem adauget, retentus infarcit cauitates ipsas, & tumorem præter naturam inducit, qua ratione potest etiam dici lapidem esse causam efficientem, & formalem, ideo non est mirum si varię assignatę fuerint ipsius lapidis definitiones, quas omnes recensere in præsentia nolumus, breuitati studentes, eam tantum afferemus, qua meliorem, & magis commodè naturam lapidis explicare fuerimus arbitrati, calculus est corpus durum, excrementosum, toto genere pręter naturam, ex viscidis substantijs à nimio calore in homine procreatum; hinc patere potest, quantum errent aliqui Doctores existimantes lapidem esse obstructionem, calculus enim vrinę canali impactus causa morbi dici debebit, quia obstructionē facit, & obstructio vrinæ suppressionem, est potius igitur causa morbi, quam morbus, & morbum in numero nuncupauit Galenus 6. epidem. sect. 2. com. 4. & 14. meth.

meth. cap. 18. artifq; medicin. cap. 94. inter morbos canitatum recenset, non est igitur indecens, vnum, & eundem morbum, varijs rationibus considerarum, in multis constituere morborum generibus, velutì de exanthematibus dicunt, quæ quatenus cutim reddunt inæqualem sunt morbi asperitatis, quatenus tumores sunt intemperies cum affluxu substantiæ, & licet sit maxima quæstio apud quosdam subtilissimos Doctores, an morbus in numero, & lapis per consequens sit morbus, an potius morbi causa, vt patet legentibus præclarissimum Comitem Montanum lib. 4. de morbis, & Erastum de controuersia inter Fuschium, Fernelium, Vegam, Argenterium, & Galenum ipsum, necnon Gentilem super 1. canon. Auic. fen. 2. dist. cap. 4. nihil tamen refert ad iudicandi, & curandi rationem; Galen. similes quæstiones vanas, & longas, parũ ad artis opera pertinentes semper existimauit. Satis sit quod quatenus est affectus toto genere præter naturam in partibus instrumentalibus tollendus est, at quomodo dignosci possit cum in vesica, aut rene reperiatur, in posterioris capitibus examinabitur.

DE SIGNIS LAPIDIS IN RENIBVS.
Cap. IX.

Si cuncta verba (ex Crysippi sententia) dubia esse queunt, dubiamq; sententiam efficere valent, eò magis quæ intus, ac in imò corpore latent, incerta, atq; obscura esse debent; in rebus enim conspicuis, atq;

sen-

sensui exploratis nullum signorum genus esse videtur; at in absconditis, ac per se ignotis, signa ne dum vtilia, sed necessaria maximè experimur; sunt enim signa (Galeno teste lib. de finit. medic.) dignotiones quædam, quibus id quod incognitum est deprehenditur, sumuntur enim ex obseruatione signa, veluti ex demonstratione iudicia, quæ nec fallere, nec incerta esse solent, at declarare ad vnguem certa scientia, rei propriam naturam; his igitur signis pathognomonicis perdiscere laborabimus, cùm lapis in renibus, & vesica reperiatur; sed primò loco in renibus, & cum ipsius varia esse generationis possint loca, ideo non ab re fore duximus, si cum Galeno de renum anatome quam breuissime pauca disseruerimus; renes naturæ instituto creati sũt vtrinq; à spina dorsi, vt superuacaneum quemdam humorem serosum à venis attrahant, qui cum sit in maxima copia, duos creauit renes, dextrum, & sinistrum; dexter, superiorem locum sibi vendicauit; sinister, humiliorem, quamuis aliquando reperiatur is variatus situs, raro tamen, ne inter operandum alter trahat, alter retrahat, carne constant densissima, quæ membranea tunica obducta perinde est, ac cætera viscera, hac ventri contexta à peritoneo deriuata, per quam peritonei pars nectitur dorso, atq; cum crassiore intestino connexi mutuo sunt; at per eamdem tunicam fiunt sensus participes, quia neruuli qui ad eos feruntur per eam solum disperguntur, sensus enim expers est renum caro, sicut & lienis, & iecinoris; continent renes in medio cauitatem quamdam, qua ex venis, & arterijs serosum

rosum excrementum excipiunt, vnde originem ducunt vrinaria vasa, quę vreteres Græci vocant, eadem fere substantia constantes, cum vesica coniunguntur, illiq; inseruntur, cuius membranæ ratione vehementissimi, & acutissimi dolores fiunt; renum autem operatio, & officium est secernere, & percolare serosum excrementum a sanguine venarum, & iecinoris, præsertim ab eius conuexa, & superiori parte, sed sanguinem vna attrahunt (vt 5. de vsu part. cap. 6. docet Galenus) & quod in sanguine vtile est in nutrimentum seruant, quod autem inutile abigunt, & sicut bilis vesica bile delectatur, & lien atræ bilis succo, ita renes excremento isto seroso gaudent; duplex igitur constitui potest locus pro generatione lapidis in renibus, cauitas nempè, & caro, seu renum substantia. Hæc enim intellexisse necessario oportet, vt signa distinctè, & propriè colligere valeamus, & simul modum calculi generationis non ignorare possimus; nam cum renes attrahant ad se serosum, tenuemq; humorem cum sanguine mixtum; quibus meatibus latius patefactis in renum ventriculis percolantibus aliquod etiam ex crassioribus succis illabitur, quod cum calefactum est, in renis cauo ad tophi consistentiam reducitur, & nequeunte expultrice facultate extrudere cū lotio, arenosæ subsidentiæ quędam gignuntur, & de nouo materia transmissa ad eamdem apponitur, & paulatim augetur, inde tophi magnitudine quadam aucti concrescunt, veluti etiam simili ratione in renum substantia produci possunt, ad proportionem tophorum in articulis genitorum, vt dixit Galenus.

Ex his sumitur ratio, cur aliquando dolor in renibus sentiatur, aliquando verò non; in concauitate ipsorũ, seu carne non fit sensus, vti etiam in carne cordis, & iecoris, sed in superficie, cauitas enim grauatur, ideo Hippocr. 6. epidem. pr. renum dolor grauis, superficies verò, cum neruos sentientes contineat, iure in ipsa cruciatus maximi fiunt, & per consequens in meatibus vrinæ, vt qui neruosi sint, & sensibiles, dolor fit sęuissimus, qui cum sit colico maximè similis distinguendus venit per signa à Galeno tradita libris de loc. affect. hoc est similitudine, & magnitudine vomitus, purgationi colicus non cedit, dolor fixus, & permanens, neq; flatus transmittitur, vt in colico, cui pręcipuè euadit huiusmodi dolor simillimus, cum à carne in sinum trahitur, tum acerrimo dolore sic affecti cruciantur; ratio ponitur ab auctore lib. de renum affect. dignot. quia eorum cauernulæ non sunt latæ, sed angustæ, & renes ob firmitatem substantiæ non diducuntur, vt vessica; qua ratione contingit etiam, vt renum lapides magna ex parte minores sint, æquales, & molliores, vt potè qui diuturni non sunt; additur ad hæc stupor cruris, qui à rene secundum lumbum porrigitur, & si dextrum stupor occupabit, dexter ren ęgrotabit, sin læuum, sinister; causa autem est, quia lapide in rene genito, afficitur etiam vena, quę ad crura descendit, nam vena, quæ ad inferiora dimittitur triplici ramo diuiditur, quorum vnus cum arterijs ad testiculos vadit, & ad vasa seminalia, alter renes ingreditur, postremus ad crura porrigitur, qui cum repleatur neruus stringitur,

tur, aut musculus, & fit spirituum obstructio animalium, vnde crus aliquo modo sensu priuatur, & stupor inducitur.

Eădem ratione aliquando videtur tanquam signum, ab Alexandrino positum, quod vnus ex testiculis retrahitur, quorum si dexter, dextrum pati renem argumento est, si sinister, sinistrum; etenim à iecinore, & corde, vena, & arteria ad renes procedit, quę in eorum cauitatem inseritur, vasa autem seminalia ad testiculos (scribit Auctor lib. de ren. affect. dignot.) feruntur, retrahitur igitur per consensum vena illa, & arteria, quæ ad seminalia vasa pertingit, ad quæ referuntur, & respondent testiculi.

Vomitus etiam accedit, non ratione doloris, aut vigiliarum, (vt multi falsò putarunt) sed propter renum consensum cum ventriculo, positi enim sunt renes, at propter renum consensu cum ventriculo, positi enim sunt renes, secundum spinam post intestina, & ventriculum, in quibus facta distensione violenter digrediente ad ipsa, sequitur subuersio, ex qua vomitus.

Et quoniam cum lapis adest, titillatiò quædam oritur, quæ cum stimulet naturam ad expulsionem ratione occursuum spirituum, hinc fit, quod frequenter mingunt, & paulatim adstringitur, & supprimitur vrina, qua aliquando suppressa, & regurgitans, fit alui tumor, singultus, animi deliquium, coma, catahpora, dispnea, & similes affectus.

Vrinæ minguntur aquosæ, quia cum adest obstructio, tanquam per cribrum effluunt, mox arenosę (licet

de re ista aliqua ſit dubitatio apud doctiſſimos viros, vti etiam dubitari contingit, an rubræ ſemper prodeant) quibus breuiter tamen reſpondemus, dum fiunt lapides neceſſarium eſt arenulas excerni, at dum facti, haud neceſſe eſt, quia iam in lapidem ſunt coactæ, niſi forſitan natura, vel ars lapides conterens, atq; diſrumpens, in arenulas conuerſos eijciat, ac foras expellat; an verò rubræ excernantur, clarum eſt quod vt plurimum tales appareant, ſed aliquando etiam albæ ratione materiæ in qua lapides conuertuntur, & ſunt conuerſi, facit quoq; ad arenularum coloris diuerſitatem calor aduentitius, necnon retentio per longum, aut breue interuallum.

Addunt etiam ad ſignorum syndromen aliqui practicantes ſane non ignobiles, lotium ſanguinolentum, quod ſumunt ab auctore lib. de renum aff. dignot. cap. 3. & 2. de loc. affect. cap. 5. ſed quia hoc non debet inter pathognomonica ſigna comprehendi, cum ſemper id non appareat cuicumq; ſimili affectu laboranti, ideo debemus limitare, atq; tantorum virorum gloſſare ſententiam. Arbitror enim, quod dum lapis de loco ad locum mouetur, & defertur, (ob vis expultricis robur) tunc ſanguis propter violentiam quamdam excernatur, & ob ſolutionem continui, & inde dolores acutiſſimi fiant, ac ſæuiora producantur symptomata, erit igitur ſignum vrina ſanguinolenta, cum lapis erit in motu, & erit quando vel angebitur, vel perforabit, vel locum per conſequens mutabit, & id eſt quod fortaſſis ſignificare voluit lucidiſſimus Galen. 2. de loc. affect. cap. 5.

cap. 5. apponẽs particulam cum maxima pręmeditatione, dicens interdum vna cum cruore excernitur, &c. loquebatur enim de signis lapidis renum, de quibus signis lapidem indicantibus, & diagnosticis, satis verba fecisse putamus; at de prognosticis vllum sane verbum facimus in pręsenti, quia &si dolores aliquando præsagiri possint, & vrinę, & intestinorum difficultates, febres, vigiliæ, sitim, & similes malí affectus ad necem potius tendentes, tamen cum horum aliqui, imo pleriq; parui ponderis sint, in relatione ad sæuissimum illum, & tanquam tyrannum affectum lapideum, iure cętera euentura perscrutari minime debemus, & præsertim, quia nimis in longum protraheretur sermo:

DE SIGNIS LAPIDIS IN VESICA. Cap. X.

MAgnus profecto est renum affectus, sed maximũ proculdubio illum vesicæ esse, ratione, & experimento comprobatur, quoniam ex solida, densa, duraq; substantia, exangui tamen, & quasi neruea, ipsam natura confecit, tùm vt distendi cum repletur facilius possit, tum verò vt ab acribus, & mordacibus excrementis, quæ frequentes ad eam confluunt non erodatur, intertexta verò triplici fibrarum genere est, vt & vndiq; contrahi, & exquisitè complecti vrinam possit, & hæc est ratio, qua patere potest, quòd vesica incisa amplius coalescere, & consolidari non possit, est enim exanguis, & neruea; at bene verum est, quòd ceruix vesicæ totum peritoneum occupans, si incidatur, consoli-

solidatur, vt experientia patet, cum incidatur ille locus, vt inde aliquando lapis extrahatur, qui vt magis eo loco elucescat, considerandum venit, quale nam sit vesicæ officium, quod cum sit admittere, & recipere serosum excrementum, quod à renibus attrahitur, colligit semetipsam vesica per multiplices suas fibras, & potissimum obliquas, ac vndiq; vrinam comprehendit, vt nullum interius in vesica spatium inane relinquatur, si enim relinqueretur, cum moueretur animal vrina fluitaret tanquam in vtre non pleno, vbi aqua fuerit reposita, & quia natura maxime sagax, & prudens est, ideo ob maximam cōmoditatem, musculum ceruici vesicæ circulariter ferentem indidit, vt & extremo intestino recto, ano inquam, qui vt similis est ani musculo, ita & officium idem præstare debet, & id quoq; est in causa, cur vesicæ calculo laborantes, flectere semetipsos aliquando nequeunt, neq; obliquos supra lignum ambulare, aut moueri; corpus autem vesicæ exiguo admodum neruo est donatum, ceruix è contra insigniores habet, & per consequens maximo sensu est illa pars predita; qua de re ex vrinæ qualitate tanquam actione lęsa dignoscetur lapis in renibus, & vesica, nam guttatim mingunt, atq; mingere, aut mictum retinere non valent, & si mingunt, cum dolore, & gemitu mingunt, præcipue cum in ea parte lapis reperitur, vbi possit obstruendo vrinę emissionem impedire, calculus enim aut reperitur in corpore vesiee, & in eius anteriori spatio, & tunc non adest dolor, at grauitas tantum, si magnus erit lapis, aut in ceruice factus est, & inuenitur,

tur, cuius partis affectę signa enumerata iam sunt, adsunt præter hæc, inflammatio illarum partium, pruritus, dolor in pectine cum pondere, & peritoneo inter anum, & testes, ac in radice pudendi; sed inter signa potissima ponitur perceptio ex cathatere, aut siringa immissa in vesica.

Vrinę sunt principio subtiles, quia quod crassum est in lapideam materiam concrescit, mox crassę redduntur ex pituita crassa, quod doctissimus Ludouicus Mercatus tanquam signum firmissimum esse asseruit, lib. 2. indicationum, tale enim est alimentum quo lapis concrescit, id verò quod excernitur reliquum est.

Addunt aliqui vt signum demonstratiuum, vrinas arenulosas ab Hippoc. scriptum lib. 4. aphor. 79. nec non, à Gal. lib. 1. de loc. affect. cap. 7. vnde Galen. exponens locum illum aphorismi non modo significare posse dixit calculum vesicę, sed etiam renum, experiētia tamen oppositum docet, & sensus ipse, qui inspicit multos laborare arenulis, & sabulo, non autem calculo; ideo sic respondendum putarem, lapis, aut factus, aut facturus est, (vt superiori capite quoq; innuebamus) si futurus, arenulæ ex lapidis substantia fluentes illum necessario iam iam adesse significant, si factus non amplius fluunt. cui solutioni aduersari mihi videtur opinio quędam recentioris cuiusdam Doctissimi Viri lib. 12. suarum epistolarum; at ego sic exponerem aphorismum illum, quibus videlicet in vrina subsident quasi sabulosa ijs vesica calculo laborat; nam exeunt hęc similia arenulis, propter abrasionem in eo factam à lapi-

de

de abstergente, & abradente, cum sit lapis asper, & magnus, vnde accidit excoriatio; vel dicatur, & melius, quod arenulæ cum sint materiæ lapidis, indicant lapides in potentia esse futuros, quasi volens Hippocrates ostendere causam præexistentem materialem lapidis, vt doceat tandem, quod ex his lapides confici, & produci debent, & de signis hactenus. Ad curationem modo descendamus.

DE CVRATIONE LAPIDIS IN GENERE. Cap. XI.

Quemadmodum duo sunt summæ rerum omnium genera, bonum, & malum, ita duæ sunt primæ, & generales indicationes Gal. test. 9. meth. cap. 12. & 14. custodia scilicet, & ablatio, vna quidem boni, altera verò mali, quarum vtraq; indicat quid agendum sit; ideo Hippocrates cum diceret lib. de flatibus medicinam esse adiectionem, & oblationem, hoc idem forsitan significare voluit, curationem videlicet totam in quarumdam rerum conseruatione, & quorumdam detractione consistere; seruanda quidem omnia quæ secundum naturam, auferenda quæ præter naturam sunt, eorum verò quæ non naturalia tantum vocantur, indifferens, seu ambiguum esse genus. Ad curatiuam igitur partem accedentes de qua tamquam de fine, imò medio, & principio sermonem sumus habituri, dixit enim Hippocrates lib. de decenti ornatu, sint & in memoria tibi morborum curationes, & huiusmodi quotuplieiter, & quomodo

singuli se habent, hoc enim principium est in medicina, medium, & finis, & licet sit ordine methodus curatiua postrema, fine tamen, & effectu, & obiecto, & principio mouente est prima, & omnium aliarum partium finis, & inter cæteras maxime vtilis, & necessaria, quę postrema pars, ordine tantum, & si ardua, atq; difficilis sit, exacte ipsam habere optamus, indicationibus nihilominus cum latè perspectis redditur facilior, atq; notior, quæ indicationes vario modo sumi debent, veluti varia est frangendi lapidem ratio. Postquam igitur medicus ex proprijs signis lapidem adesse perspexerit cum morbus in magnitudine sit, indicabit expulsionē, quæ fieri potest, aut arte, aut natura, qua existente forti, multoties lapides excerni sua sponte videmus, si arte, vel medicamentis quæ aut exterere lapidem, diminuere, in minimasq; partes calculum deducere poterunt, aut penitus expellere, naturam ipsam expultricem irritando. Hoc enim præstare medicamenta poterunt, quæ calida, & tenui substantia prædita sunt, vti sunt amara omnia, tum quæ propria substantia agunt; aut sectione expelletur, quam indicat lapidis magnitudo, & locus, magnitudo cum non possit pertransire per meatus vrinarios, locus, quia cum in vesica reperiatur, vel ibi transmissus, vel genitus, non eandem seruandam methodum indicat, quę in calculosis renibus seruanda videtur, imo sepius ad sectionem, & pręcipue tutò in pueris, deueniendum.

Præterea validiora debent esse vesicæ remedia, tum ob nimiam distantiam, tùm ob frigidum ipsius tempera-

ra-

ramentum, quæ medicamentis maximè resistere queunt. Possunt tamen per syphonem vrinarum in vesicam immitti auxilia, præclarissima ægrotorum commoditate, quod renibus calculosis euenire non potest; variare etiam curatiuam methodū valent corporis affecti ętas, symptoma superueniens, vt dolor, febris, & similia; at potissimum diuersa genera medicamentorum indicant lapidis status, & qualitatem, hoc est an in principio sit, an plurimum induratus, an asper, an lenis. Tamen satis sit pro nunc intelligere, quod prima indicatio lapidis erit fractio, & diminutio, secunda verò expulsio, sed quibus medicamētis hæc prestare possimus, sequentibus capitibus declarabimus, ad particularia magis accedentes, in presenti enim capite dogmaticè, & rationabiliter rem ipsam agere voluimus, & cōmunes indicationes dicere, in posterum empiricè tractabimus, & in præseruatiua parte deinceps magis distinctè de cæteris indicationibus curatiuis, hoc est morbum inhibentibus a nobis agetur.

DE EXTRACTIONE LAPIDIS ABSQVE INCISIONE, secundum morem Ægyptiorum. Cap. XII.

CVm sectio fiat per quosdam priuatos Chirurgos, qui huic rei operam particulatim nauare solent, de huiusmodi modo vsitato incidendi nullum verbum faciam, hoc tantū dictum velim, quod ea operatio magna est, ac difficilis, & non sine maximo periculo, non modo quia ardua, & crudelissima sit, (vt ità dicam) sed

etiam

etiam quia ab hominibus duris, & inhumanis exercetur,& absq; vlla methodo & via curationem adhibentibus;sed quia multis persuasum est in Ægypto medicinam primas habuisse radices, plurimosque illustres viros, tum in medicina, tum in alijs scientijs, olim ibi floruisse, vnde Homerus Odissea 8.

Fertilis Ægyptus rerum medicamina mista
Optima multa, simul deterrima plurima profert,&c.

Imo legitur in multis Ægypti locis, plurimas reperiri mulieres, quæ artem medicam exercent, sed absq; aliqua ratione, & ex omnibus scientijs quæ in Cayri lyceo,Gemelhazar dicto, docentur, ea sola pars scientiæ apud ipsos colitur,quæ pseudoprophetæ Mahometis leges pertractat; cum multa igitur empirice, (vt vnde digressi fuimus redeamus) subtiliter quidem, tanquam medendi auxilia secreta, reperiantur potius hæreditate relicta, idcirco modum lapidem extrahendi è vesica (aliundè enim extrahi minime potest) secundum Ægyptiorum morem breuiter docebimus.

Extrahunt lapides è vesica (referente Prospero Alpino de medicina Ægyptiorum lib. 4. cap. 14.) colem in primis vento replentes, atq; cum eo os etiam vesicæ dilatantes, atq; laxantes, vt per os vesicæ lapis facile meare possit, colisq; dilatatum, & ampliatum meatum, ex quo lapides ipsos vento subreptos foras extrahunt, ipso continuò toto violenter euocato, neque videatur impossibile dilatari tantum posse, vt magni lapides ex ore vesicæ,& colis meatu exire possint,quoniam neruosa, & pelliculosa substantia meatus illi cō-

 stant,

stant, sed admirandum magis existimare debemus viteri os in mulieribus neruosum, atq; ita angustum, tempore partus tantū ampliari, vt fœtus per ipsum exeat.

Narrat idem Auctor, quod arabs quidam Hali vocatus, lapides sine incisione multos perfectè extrahebat, accipiebat enim ligneam cannulam longitudine octo digitorum, & latitudine pollicis digiti, & istam colis canali admouebat, fortiterq; insufflabat, ac ne flatus ad interiora perueniret altera manu extremum pudendi perstringebat, foramen deinde cannulæ claudebat, vt virga canalis intumesceret, & latior fieret, ac per consequens appareret, quo facto, minister digito in anum immisso lapidem paulatim ad virgæ canalem, atq; in eius extremum deducebat, qui vbi lapidē preputio appropinquasse sentiebat, cannulam à virgæ canali fortiter, ac maximo impetu amouebat, vt magna dexteritate, lapis ad nuclei magnitudinem fuerit extractus.

Refert quoque alium modum sibi à quodam medico scriptum Octauio Rouereto nuncupato, modus est huiusmodi plures assumunt cannulas longitudine inæquales, alteram altera maiorem, in modum musici instrumenti quod syringa dicitur, substantia cartilaginea constantes, quę facilè dilatatur, harumq; graciliorem in colem intromittunt, figuntq; quousq; ad vesicam peruenerit, & mox in ore insufflando, ipsam inflāt quantum fieri potest, postea; hac maiorem, vel crassiorē introducunt, insufflandoq; inflant eodem modo, & post tertiam, vel etiam quartam omnium maximam, &

eum ita ijs virgam dilatauerint vt putent viam canalis sufficienter fuisse dilatatam, per eamq; lapidem exire posse, ægroto in primis collocato satis commodè, digitoq; in ano posito, lapidem ad collum vesicæ, vbi maioris cannulæ extremitas peruenit, deducunt, atq; in cannulam lapidem ducere nituntur, quo facto altero cannulæ meatu ore excepto, conantur, spiritum ad se trahendo, lapidem simul trahere, qui si nimis crassus sit, sæpè rumpitur, atque in frusta atteritur. Quibus experimentis credendo, aliquo modo consentaneum videtur, & si è contrà ratio persuadeat, & iudicium, ipse tamen tanquam noua quædam proponere constitui ad delectandum potius quam iuuandum. Satis tamen fuit hæc nouisse. Ad reliqua iam proposita accedamus.

QVIBVS MEDICAMENTIS CVRANDVS sit Lapis. Cap. XIII.

FAlluntur sanè Medici illi, qui eodem medicamento vnumquemq; lapidem excernere, & frangere posse arbitrantur, & indistinctè hoc, aut illo medicamentorum genere vti volunt, quoniam vnumquodq; diuersam ab alio, & sibi propriam frangendi habet rationem, & suo tempore vtilem; primo enim fas est substitiler perferutari, an paruo, aut nullo glutine penitus sit lapis confectus, quia eo tempore (vt 9. de medicam. secundum loc. cap. 1. confirmatur) calidiora tantum medicamenta sunt idonea, fatis est enim, vt habeant vim renes, & vesicam expurgandi, vt Nicotiana her-

ba calidissima ab indis Tabaco dicta, cuius pulueris drammam mediam cum vino, aut aqua fœniculi, aut saxifragiæ conducere testatur Mercatus lib.2. iudicationum, ipse autem eum expertus non fuerim, neque à Monardes descriptam huiusmodi virtutem legerim, quid constituendum sit adhuc non decerno; laudat tamen medicus ille Siuiliensis lib. 1. cap. 13. lapidem quemdam quem appellat la pietra del fianco, necnon cap. 14. lignum quoddam pro nephriticis maxime extollit, laudat etiam Mercatus loco citato Cardui genus Calcitrapa dictum, cuius liquoris manè vnciæ ij. sumuntur, idem etiam præstant semina, & flores eiusdem, & etiam ad prouocandum vomitum, & secessum maximè idoneum esse ferunt; huius facultatis tandem ea erunt omnia medicamenta quæ diuretica dicuntur, & quæ magis in secundo gradu reperiuntur diureticorum, multum vrinam prouocantium, quę qua methodo, & ordine seruanda, proprio capite explicabitur, & in vnico cuncta medicamenta colligere pro viribus conabimur.

At si iam induratus fuerit lapis, ea medicamenta erunt necessaria, quæ dum tenuissima substantia prædita erunt, cum multa aciditate, & humore, at calore moderata lapidem frangendi vim obtinebunt, necesse est enim, vt frangere queant, partes duras maximè penetrent, quam vim ab acrimonia habebunt, cuius etiã ratione potentiam incidendi obtinebunt, & quia oportet madefacere, & emollire, iure talia medicamenta copioso humore indigent, & ne fiat maior concretio,

cretio, calor moderatus requiritur, in quo genere multa reponuntur medicamenta, vt oxalis, succus limonis, radix rubi, graminis, cannarum, rumicis, bettonicæ, adiantum, asplenum, semen smirnij, malua syluestris, lacrima vitis, blitum, vrtica, nuclei cerasorum, persicorum, amigdalæ amaræ, & similes fructus & folia.

Alia sunt medicamenta, quæ dum abstergunt, atterunt que tantum superficiem, impropriè dicuntur lapides incidere, huius generis sunt vitrum contritum & vstum vt scripsit Falloppius lib. de metallis cap. 11. prope finem, lapis spongiæ, lapis lyncis, cinis leporis combusti, cinis corticum ouorum, lapis vesicæ hominis, aut suis, lapis gallorum, vesicæ fellis bouis, cornu cerui, quæ medicamenta enim impropriè incisiua dicantur, non multum à me laudantur.

Alia reperiuntur, quæ occulta proprietate operantur, vt lapis Iudaicus, cinis caudæ tremulæ, sanguis hirci, lapis hepatis apri, de quibus omnibus in aumerationis simplicium medicamentorum capite sufficienter agenus. Pateat tandem quod medicamenta maximè calida, & sicca conuenire nō possunt, sed temperatè calida & sicca, vode lignum guaiacum, & si diureticum sit, tamen ijs rationibus superius tactis non conuenit, nisi in præseruatione tantum, de qua etiam cumulare sermonem facere, desideramus.

ME-

MEDICAMENTA DIVRETICA AN CONVENIANT. Cap. XIV.

Medici quamplurimi memorię mandarunt, quod diureticis medicamentis, id est vrinam prouocantibus, in hoc affectu tutò vti valemus, imo audebant ipsa, cum purgantibus medicamentis commisceri, rationi tamen opponi videtur, cum vrinam cientia vehementer attenuando, meatus reserando, fundendo, (hęc enim sunt horum medicamentorum dotes ex Gal. 5. simpl. med. facult. cap. 14.) serosum sanguinem segregando, crassos humores incidendo, ad partem affectam humores trahant. Ideo cum non repellantur materiæ, nec in contrarium ducantur, idonea, & auxiliantia medicamenta esse asserere non possumus; est enim auctoritas Hippoc. 1. epid. 2. aph. 50. medicos ad momentis, te, inquit ad hoc exercere, morbis vt prosis, aut ne quid noceas; soluerem haec difficultatem hoc pacto.

Nam vel corpus supponitur optimè esse purgatum, vel non; si purgatum, ab alienisque humoribus liberum esse credamus, nil dubium, quod tutissimè, bis diureticis medicamentis vti debemus, sin minus, nequaquam; tunc enim sequeretur id incomodum quod dicebatur; sunt igitur medicamenta diuretica in hoc casu adhibenda, quando corpus optimè expurgatum fuerit, intelligitur, quo ad prestari potest & medicamentis purgantibus, & idonea victus ratione.

At

At non sunt omnia diuretica laudabilia, sed ea tantum, quæ in caliditate, & siccitate temperata sunt, ea enim quę maximam habent caliditatem siccitate coniunctam multo magis indurant materiam, quam induratam confrangant, ideo Gal. scripsit lib. de medicamentis, at quę renes expurgant, & ipsa quidem incidentia sunt, verum larga humiditate non indigent, porrò quę calculosas, seu tophaceas consistentias incidere sunt idonea, & ipsa vtraq; admodum incidunt, sed minimum caloris possident, quippe caliditas callum, porrumque ipsum contrahit ac procreat, non incidit, atq; diuidit; at quæ minus calida sunt, cum hoc quod incidere valeant, meliora quoq; sunt; & Ægineta ipsum imitatus sic scripsit: Cæterum in renibus, quę calculos comminuunt, atterunt, inciduntq; vtendum medicamentis est, neq; tamen immodice, & excellenter calorificis, cui opinioni subscripsit etiam semet Auicenna.

Addunt aliqui moderni subtilissimi sanè ingenij, quod suspecta diuretica esse non possunt, dummodo fractioni opera detur, nam & si non frangant, fractos tamen educunt, habent vim pharmaca deducendi ad renes, & vesicam; qua de re non possunt verè componi medicamenta lapidem frangentia, nisi diureticis sint admixta, ideo Galenus necessitatem hanc explicans, hęc scribendo animaduerti voluit, at quia fieri nequit, vt hæc celeriter ad renum loca perueniant, ideo ipsa medicamenta quæ ad vrinam ciendam sunt idonea admiscemus; quę autem medicamenta pro fra-

ctione

ctione lapidis idonea, ac præstantiora sint, in futuro capite docebimus.

DE MEDICAMENTIS LAPIDEM FRANGENTIBVS. Cap. XV.

PHarmaciæ illa pars, quæ componendi medicamenta modum docet in dies magis incrementum accipit, & nouis doctorum hominum experimentis, & aduentu ex Indijs rerum, & plantarum (quæ tanquam admirabilia celebrantur, a nostratibusq; æstimantur) maxime locupletatur. Quare admirandum non est, si multa proponantur à medicis nostris antiquis, & recentibus medicamenta nobilissima, atq; talia, quæ in casu nostro maximam habent prærogatiuā, & tanquam cœlestia, ac penè diuina à multis extolluntur, medicamentum enim rectè administratum manus Dei est, corpusq; humanum primario agendo, & vincendo iuuat, dixi rectè administratum, vt significarem, quod non sufficit medico virtutem cognoscere medicamenti, sed opus est magis intelligere modum vtendi, componendi, & quantitatem; iure igitur prius scribemus medicamentorum formulas quasdam magis egregias, ac validas, mox supremorum medicamentorū simplicium catalogum ex principibus Auctoribus collectum, ac breuissimum sanè, componemus.

Andromachi antidotus (referente Aetio lib. 11. cap. 13.) ad calculosos, quæ paulatim confringit, & lapides extrudit, donec vesicam perpurget, & perlu-
cidum

cidum lotium procedat, & quod maximum est ita persanat, vt nec in posterum gignantur, hac forma est descriptus.

R. Seminum dauci, anisi, cucumeris decorticati, appij, petroselini, myrrhæ, cuiuslibet dr. 5. casiæ, cinnamomi, nardi celticæ an. dr. 1. trita aqua subigito, & ad paruorum lupinorum formam redigito, ieiunis quotidiè per. 30. dies cum aquæ ciathis tribus exhibeto, mox ad hoc pharmacum accedendum.

Matthiolus in 2. Dioscor. tanquam magnus obseruator, laudat quod excnecrato lepore, intestinorum loco, saxifragia, millium solis, lapis iudaicus, lincis, & spongiæ, pentafilon, & virga addantur, ac in nouo fictili comburantur, factoq; puluere, sanare profitebatur omnes, sed aliqui obseruarunt, maiorem vim habere solum pellem in tenuissimum pollinem redactam, dosim ad summum esse dr. 2. 5. cum 5. decocti cuiuspiam diurectici, vt capilli veneris, cetrach, polítrici, & agrimoniæ.

Laudatur quamplurimum inter composita medicamenta id quod à Rasi 9. Almas. cap. 12. & 14. scribitur, & est. R. Carpobalsami, seminis raphani, olusatri, corticis radicis oppopanacis, corticum radic. capparis, amigdalorum amararum, baccarum lauri, cyperi, spicæ indicæ, casiæ ligneæ, cetrach, seminis rutę, gentianæ, aristolochię rotundę, assari, cordumeni, armoniaci, serapini, bdellij, piperis, acorj, an. partes æquales, dissolutis gummis sufficienti olio abietino, malassentur, & ex eo alię species aspergantur, ex qui-

H bus

bus informentur pillulæ, & sumatur excis. dr. 1. cum apozemate de seminibus, quod medicamentum Frisimelica tanquam secretum obtinebat, non modo pro huiusmodi affectu, sed etiam pro colicis, & hydropicis. Addunt aliqui huic medicamento vt sit magis singulare remedium, sanguinis hircini dr. ij.

Aliud extollitur à veteribus, quod electuarium de cineribus nuncupatur. R. Cinerum vitri, scorpionum, radicum brassicæ, leporis, lapidis spongiæ, sanguinis hyrci præparati, putaminum ouorum ex quibus pulli egressi fuerint, gummi iuglandis, acori an. part. æquales, petrosilini, dauci, palegij, gummi arabici, sem. alteæ, piperi nigri an. p. 1. 5. conficiantur cum melle, & exhibeantur, dosis erit dr. 2. cum dim. cum decocto cicerum nigrorum.

Proponit tanquam expertum medicamentum Modernus quidam lib. 4. epistolarum, in summo discrimine, hoc videlicet. R. Aquæ vitæ dr. 5. iuris cicerum rubrorum dr. 5. mille pedum dr. 5. quorum preparatio docetur ab eodem lib. 9. tom. 2.

Probatur etiam illud quod Arabes electuarium Saluatoris vocant, & est. R. Cicadarum, abiectis pedibus, & alis, vstarum, seminis saxifragiæ, pentafili, ossium cerasorum, mespilorum an. dr. 1. prunorum gummi dr. 1. 5. cum melle quantum sufficit, fiat electuariū, cuius dr. 2. singulo mane exhiberi possunt.

Vtuntur etiam hoc puluere. R. Cantaridarum preparatarum gr. 10. cicadarum preparatarum gr. 13. cineris leporis, auis troglodytidis an. dr. 1. garioffilorum,

rum, piperis albi, seminis saxifragiæ, fiant throcisci, quorum exhiberi possunt dr. 2. superbibendo ius ciceris rubri, aut vinum.

At non amplius laborabo in enumeratione medicamentorum, quia omnes Doctores practici suum volũt componere medicamentum, quod & si quamplurimum à proprijs extollatur, tamen dum experitur virtus sepius euanescit: Quare idem affirmare audebo, quod Doctor Excellentissimus Trincauel. lib. 10. c. 9. in hoc negocio scripsit: Ego vero, inquit ipse, si velim ingenuè verum fateri, per xl. annos autem medicinæ exercui in numerosissima ciuitate, nunquam tamen aut vidi, aut ab intelligente, & probatæ fidei viro audiui, fuisse lapidem in vesica vi madicamentorum attritum, aut comminutum, quando iam indurtuerit, & ad aliquam alicuius momenti magnitudinem deuenerit; legimus quidem in libris medicorum, tum antiquorum, tum recentium multa descripta medicamenta, tam simplicia, quam composita, quæ tamquam potentia lapidem vesicæ frangere laudantur, sed de ijs illud posse dici mihi videtur quod à Gal. 4. de compositi on. medicam. cap. 4. dictum fuit. *Quę ad suffusiones oculorum ab antiquis descripta reperiuntur literis tradita legimus, nempè quod medicamenta illa si illis attenderimus qua de ipsis literis prodidere auctores, multa, & magna pollicentur, sed si ad effectus respiciamus, vel nihil eorum quæ promiserunt, vel exiguum admodum præstant*; imo hoc ego obseruaui quod illi sępe, qui putarunt se curaturos hos affectus medicamentis, & vsi sunt illis, quæ valenter lotia ciere pos-

 sunt,

ſunt, tum calefaciendo, tum etiam omnia, excrementa, præſertim quæ acriora ſunt, ſicut ſeroſa, & ichoroſa, conuertendo ad vias vrinæ, ea adeo acria & mordacia reddidere, vt tantum ardorem, & eos concitauerint dolores, quos deinde febris conſecuta eſt, vt hominem interemerint. Quamobrem non laudare non poſſum ea medicamenta quæ tutò expurgare renes ad ipſos tendentia queunt, vndè inter aquas thermales Ficuncellæ aquæ, Sancti Caſſiani balnei potus maximè extollitur, necnon Porretanæ dictę Villenſis, & Aquariæ, multa etiam adinuenit Galenus medicamenta, vt in libris ſpurijs legere poſſumus, & precipuè Theriacam maximè laudat, cōfectionem etiam quamdam deſcripſit 10. lib. de comp. medicam. ſecund. loc. cui loco me remitto.

De inſeſſionibus, & fomentis aliquem ſermonem breuiſſimum tamen habebimus, ne ſicco, vt aiunt, pede, rem iſtam pertranſeamus; hæc enim adhibentur, ad dilatandas vias, quod duplici ingenio præſtare valemus, vel euacuando partes, quæ dictos locos affectos comprimunt, vel ſubſtantiam ipſorum emolliendo, quæ euacuant partes ſuperpoſitas renibus, & vreteribus ſunt vomitus, ſanguinis miſſio, & clyſteres, intera quos præcipuè laudantur parati ex oleo amigdalarum dulcium, & butyro.

Inter balnea artificialia ad leniendum iſtud maximè eſt in vſu.

R. Florum Camomillę, Meliloti, Maluarum, Anethi, Branchæ vrſinæ, Biti, Alteæ, Furfuris an. p. 2. poſſunt

ſunt addi ad frangendum, vt modernus Doctor hortatum folia Agni caſti, Capillus veneris, radic. Brioniæ, Roſæ rubeæ, ſiuè Abſynthium, & ſimilia.

Balneum oliuarum dulcium ſimiliter maximè laudatur, cum temperati caloris ſit, & vehementer demulceat, fomenta etiam prodeſſe poſſunt ex decocto fœni greci, malue, meliloti, & Alteæ, in quo ſpongiæ madefiant, & applicentur.

Præſtantiſſimum quoq; experimur ſimile vnguentum poſt balnea, & fomenta.

R. Olei de ſpica, Camomilla, Aneto an. dr. 6. de Scorpionibus dr. 4. Picis, Ammoniaci, Bdellij, in aceto diſſolutorum an. dr. 5. Olibani dr. 3. Euphorbij dr. 1. ſed animaduertendum eſt, medicamenta cum morbus rebellis ſit, & vt Areteus lib. 2. de diutur. paſſion. cap. 4. ſcripſit, omnem ſcilicet calculum grauem, & curatu difficilè eſſe; ideo non breui temporis interuallo prodeſſe queunt & ſpatio ſaltem l. vel lx. dierum.

DE SIMPLICIBVS MEDICAMENTIS AD LAPIDEM frangendum. Cap. XVI.

ETſi ſimplicia, ordine naturę compoſita præcedere debeant, ordine tamen perfectionis, & vtilitatis poſtponenda eſſe videntur, vtiliora enim, & efficaciora compoſita eſſe arbitror, & vim habere maiorem penetrandi, ac frangendi, in medium tamen referam, vt ex ſimplicibus aliquibus, compoſita condere medicamenta queamus, quæ & ſi numero infinita

 eſſe

esse videantur nihilominus ad quendam epilogum compendiosè, ac penè aphoristicè reducere eanabor, & quæ præcipua magis ac laudata & paratu facilia fore intelligam, & hæc sunt.

Guttas aliquot olei vitrioli quidam propinant cum aqua saxifragiæ, vel raphani, vt Gesnerus, & Benedictus Victorius Fauentinus testantur.

Abietis lachrima pota renum calculos eijcit & arenulas, vt Dioscorides, & Matthiolus fidelissimus eius interpres testantur, vti etiam adianti decoctum.

Quintus Apollinaris in libello Germanico laudat abrotani semen commixtum cum pipere & vino albo, seu cum apio & saccaro, & millefolium quoq; si ex aceto bibatur.

Adamus Lonicerus, Gesnerus, Quintus Apollinaris, Georgius Pictorius laudant alchaehengi grana comesta, aut potam eorum aquam stillatitiam.

Hollerius Sterapanus aquam argentinæ.

Artemisia calculos comminuit Dioscorides scripsit.

Est androsacæ herba, quæ in ciuitate veteri nascitur quam conuenientem esse, & laudabilem putandum, veluti etiam eamdem habere facultatem Cardum Sanctæ Mariæ dictum opinamur.

Dioscorides sicuti, etiam Amatus Lusitanus, Donatus ab Altomari, Adamus Lonicerus extollunt maximè Asplenum.

Hispani quidam vtuntur Veronica, cum cauda equina, & dauco in vino hispano decocta.

Optima

Optima esse affirmant Scriptores quidam medicamenta ista, radix 5. dr. verbenæ, flos squinanthi, sisimbrij epotus ad dr. 2.

Antonij Fumanelli sententiâ resinæ cunctæ sunt idoneę.

Alexander Petronius raphani radices cętera antecedere existimauit, propinabat enim in hunc modum. R. raphani acerrimi corticum vnc. 1. ossium mespilorum dr. 2. blandè conquassata, macerentur horis 8. in vnc. 4. vini albi, deinde percolata, & modicè calentia propinentur in ingressu, & egressu lecti, itereturque potio si opus erit, dosim eius augendo, vel minuendo pro corporum, & ętatum temperie.

Refert Matthiolus, vir ab omnibus laudatis viris maximè laudatus, quod aqua stillatitia Poligoni commodè propinatur ad calculum, veluti etiam porri semen, & Pimpinella condita, sed idem Auctor summopere extollit eodem lib. cap. 10. lapidis puluerem reperti in capite Gammari piscis dicti.

Laudantur quoque satis Iuniperi fructus, lapathy acuti decoctum, semen Hipperici ex vino epotum.

Imperatoriæ radix, semen, & folia in vino decocta; herba Paralysis, Dictami albi radix, ad dr. 2. epota, cum vino maluatico, cucumeris erratici aqua stillatitia.

Coraliy rasura bibita scribitur à Dioscoride, quod arenulas mingentibus prodest, nec non carduí benedicti folia in vino cocta, & iniectione, dicit Dioscoridis, quod centauri maioris succus, quam sirium vocant, maximè prodest.

Gallus.

Gallus quidam Regius medicus dabat puluerem ossium crurum leporis.

Alter propinabat puluerem ex renibus adustis.

Cinis vitri combusti ab omnibus Mauritanis, & à quibusdam Græcis etiam admittitur.

Succus limonum potissimum acida, acri, tenuissimaque substantia in pituitosi excrementi copia, obesoque corpore satis extollitur, atque admittitur.

Et tanquam extremum, & postremum remedium, ipse laudarem cantharides, cum Theriaca, aut vino sumptas: Magnis enim morbis, magna remedia sunt adhibenda. At de his hactenus.

DE VICTVS RATIONE PRO CALCVLOSIS. Cap. XVII.

INter tria curatricis medicinę partis, genera instrumentorum, id potissimum primum obtinere locum omnes consentiunt Doctores, quod diętheticum appellatur, hoc est, quod victus rationem comprehendit, de qua tametsi magis completum, & absolutum sermonem in parte nostra præseruatiua simus habituri, quędam tamen pauca, & breuissima maximeq; necessaria pro absolutione curatiui operis in præsentia docebimus, animaduertentes prius, quod per diętam non intelligimus simpliciter victus rationem, sed quoque alias res à medicis non naturales dicta, hoc est medias inter naturales & præter naturam, Galeni authoritate freti 3. epid. sec. 3. com. 9. dicentis, victum appello

appello non hunc tantum qui cibo & potione constat, sed etiam qui omnibus alijs, vt otio, exercitio, balneo venere, somno, vigilijs, & omnibus quæ quouis fiunt modo in corporibus humanis; quę omnia ad duo capita in genere veluti, in genere potius rem istam peragimus, reducere breuitatis causa constitui, adiuuantia videlicet, & nocentia, quorum nonnulla agenda indicant, quędam verò fugienda, atq; vitanda.

Iuuabunt sanè plurimum, hoc affectu pręsente, cibi boni succi, & ad mediocritatem nutrientes, Auctor enim libelli de cura lapidis Galeno, adscripti imperat quod parum edatur, & cibi sumantur facultatem habentes aperiendi, subtiliandi, moderatè calefaciendi, & siccandi, iure igitur laudatur panis cui multum furfuris admixtum sit, ac decoctum anethi.

Semen fęniculi, aut coriandrum, caro coturnicis à proprietate laudatur, vti etiam leporis, & alię carnes optimę existimabuntur quæ facilis erunt concoctionis, sed potius assum quam elixum commendatur.

Laudant nonnulli Sapientissimi Viri asparagum, fęniculū, semina melonum, cetrach, & olera similis qualitatis existentia, potus sit vinum album, & subtile, imò extollitur à Fuchsio vinum absynthites, & acetū mulsum aqua temperatum; laudatur etiam quam plurimum à quibusdam Medicis nobilibus potus aquę marmoratę ab vrbe distantis circiter duo millia passuum, cum habeat facultatem acidam & erodentem, vt notauit Alexander Petronius in libello de Romanorum victu.

Exer-

Exercitium sit temperatum, vnde laudatur corpore purgato interdiu motus sed vehemans, & precipuè motus carucarum, & lecticarum, commouendo enim tenes calculi facilius locum mutare possunt.

Somnus moderatus similiter sit, & quotidiè excrementa per aluum reijciantur studere oportet.

Abstineat à cibis crassis, & difficilis concoctionis, à vinis astringentibus, & generosis, aquisq; crudis; inducunt lapidem amyli, casei, lactis, tritici cocti, carnis porcinę, leguminumq; vsus, & tandem alimenta non sint crassæ substantię, atq; lentum succum gignentia.

Vitet aerem nebulosum, crassum, similiter humidum, post comestionem penitus non laborandum, ideò Hippocr. 6. epid. docebat, quod labores cibos precedere debent, & hoc tantum tanquam documentum dictum velim, quod his quotidiè cibo impleri insalubre erit satis, & morbosum, referente Francisco Valleriola, Celsi auctoritatem circa hoc.

Alia verò ad negocium istud attinentia in altera parte vbi de preseruatione agetur explicabimus; de curatione lapidis hęc dicta sufficiant: Vnde finem imponentes, Deo benedicto gratias maximas agimus.

F I N I S.

Reuerend. P. Magister Fr. Theodorus Ferronus Ordin. Eremitar. S. Augustini videat, & referat an in hoc opere sit aliquid quod fidei Catholicæ, vel bonis moribus repugnet. 6. Septemb. 1665.

Vinc. de Bardis Vic. Gen. Floren.

Vidi supradictum opus, & nihil in eo inueni, quod Sanctæ Fidei dogmatibus, & morum honestati aduersetur, imo pro salute cupidibus laborantium dignum arbitror, vt non modo nigro typi atramento, sed candido signetur lapillo. In quorum fidem ego Mag. Fr. Theod. Ferronus Or. Erem. S. Aug. manu propria.

Imprimatur seruatis seruandi 17. Ottob. 1665.

Vinc. de Bardis Vic. Gener. Flor.

Die 17. Octobris 1665.
Dominus Franciscus Redius, videat, & referat.

Fr. Iacobus Tosini Vic. Gener. S. Officij Florentiæ.

Reuerendissime Pater.
Attentè legi hunc libellum, nihilq; in eo inueni Christianę fidei, bonisq; moribus infestum.

Franciscus Redi.

Stante prædicta attestatione imprimatur Florentiæ hac die 20. Nouembris. 1665.

Fr. Io. Paulus Gualianetti à Flor. S. Officij Flor. Canc. de mand. Reuerendiss.

Gio: Federighi Sen. Aud. di S. A. S.